

ул. 40 лет Победы д. 32,
с. Ленино, 423181

Жинүнең 40 еллыгы урамы, 32,
Ленино авылы, 423181

тел.: (8-4348) 3-44-16, факс: (8-4348) 3-44-10; Lenin.nsm@tatar.ru

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль
районы Ленино авыл җирлеге Советы
КАРАРЫ

27 нче июнь 2017 ел

№ 31-63

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының «Ленино авыл җирлеге»
муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләрен раслау турында"

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары
турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясына
ярашлы рәвештә, Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының «Ленино
авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә төзекләндерү объектларын
тотуга бердәм таләпләр билгеләү максатларында Ленино авыл җирлеге Советы

КАРАР ИТТЕ:

1. ТР Яңа Чишмә муниципаль районының Ленино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеген
төзекләндерү кагыйдәләрен расларга (1 нче кушымта).
2. Яңа Чишмә авыл җирлеге Советының «ТР Яңа Чишмә муниципаль районы Ленино
авыл җирлеге территориясендә төзекләндерү, яшелләндерү, чисталык һәм тәртип саклау
кагыйдәләре турында» 2012 елның 5 маендагы 14-34 номерлы карары үз көчен югалткан
дип танылсын
3. Әлеге карарны Яңа Чишмә муниципаль районы Ленин авыл җирлегенең рәсми
сайтында, Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталының рәсми
сайтында һәм Татарстан Республикасы, Яңа Чишмә районы, Ленин авылы, Үзәк урамы,
89а йорт, Горшково авылы, Болын урамы, 15 нче йорт янында урнашкан авыл җирлегенең
мәгълүмати стендларында бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә).

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә
муниципаль районы Ленино
авыл җирлеге башлыгы

В.М.Веретенников

Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының "Ленино авыл җирлеге"
муниципаль берәмлеген төзекләндерү Кагыйдәләре

I. Гомуми нигезләмәләр

1.Татарстан Республикасы Яңа Чишмә муниципаль районының «Ленино авыл җирлеге» муниципаль берәмлеген төзекләндерү кагыйдәләре (алга таба - кагыйдәләр) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законны үтәү өчен, әйләнә-тирә мохитне саклау, халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында федераль законнар, башка норматив хокукый актлар нигезендә эшләнгән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы һәм муниципаль норматив хокукый актлар.

2.Өлеге кагыйдәләрне барлык физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукый формасына карамастан, үтәргә тиеш.

3.Өлеге кагыйдәләр торак пунктның бөтен территориясендә гамәлдә һәм таләпләр билгели:

1) биналарны (шул исәптән торак йортларны), алар урнашкан корылмаларны һәм җир участкаларын, тиешле Биналарның һәм корылмаларның фасадларының һәм коймаларының тышкы күренешенә карап;

2)төзекләндерү һәм аларны башкаруның вакытлычалыгы буенча эшләр исемлегенә;

3) биналарның (аларда урнашкан урыннарның) һәм корылмаларның милекчеләренә янәшәдәге территорияләрне төзекләндерүдә катнашу тәртибен билгеләүгә;

4) торак пункт территориясен төзекләндерүне оештыру буенча (шул исәптән урамнарны яктырту, территорияне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр урнаштыру, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту).

4.Территорияләрне төзекләндерү элементларын проектлау һәм урнаштыру шәһәр төзелеше һәм җир законнары, махсус нормалар һәм кагыйдәләр, дәүләт стандартлары, җирлекнең генераль планы, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре, билгеләнгән тәртиптә расланган проект документациясе нигезендә башкарыла.

5.Бу кагыйдәләр җыю оештыру мөнәсәбәтләрен көйләми.

Төп төшенчәләр

6. Бу кагыйдэләрне тормышка ашыру максатыннан түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән транспорт инфраструктурасы объекты һәм үз эченә автомобиль юлының бүлөп бирелгән полосасы чикләрендәге жир участкаларын һәм аларда яки алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл япмасы һәм моңа охшаш элементлар) һәм аның технологик өлеше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын ала, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары;

фасадның архитектура үзенчәлекләре бинаның аерым характеристикалары, фасадның конструктив һәм эстетик сыйфатларын, шәһәр төзелеше тирәлеген (стиль һәм композицион бөтенлек, ритм, чагыштырмалылык һәм пропорциональлек, визуаль кабул итү, ачык һәм ябык киңлекләр балансын) чагылдыра;

фонсыз конструкцияләр тышкы мәгълүмат чарасын ясау ысулы, анда конструкция аерым хәрәфләрдән, билгеләрдән, билгеләрдән, декоратив элементлардан тора;

территорияне төзекләндерү территорияне тоту буенча, шулай ук гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәэмин итүгә һәм арттыруга, территориянең санитар һәм эстетик торышын саклауга һәм яхшыртуга юнәлдерелгән территорияләре төзекләндерү элементларын проектлау һәм урнаштыру буенча чаралар комплексы;

вертикаль яшелләндерү биналарның һәм корылмаларның фасад өслеген, шул исәптән балконнарны, лоджияләре, галереяларны, терәк стеналарны һ. б. куллану, аларда стационар һәм мобил яшеллекләр урнаштыру өчен;

витрина пыялалы тишек (төрәзә, витраж) фасадның бер өлешен биләүче тоташ пыяла рәвешендә;

төзелгән төзелешнең тышкы архитектура кыяфәте биналар һәм торак пункт территорияләре фасадларының архитектура-сәнгать һәм шәһәр төзелеше үзенчәлекләре, алар торак пунктның тышкы образын формалаштыра;

тышкы яктырту ысулы

квартал эчендәге (жирле) юл магистраль урамнан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

төзекләндерүне торгызу-юлның, хужалык юлының, тротуарның бөтен киңлегенә асфальт япманы сыйфатлы торгызу, бордюр ташын кире урнаштыру, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, газон үләннәре чөчү һәм бозылган яшеллекләр утырту белән борон астындагы газоннарны ремонтлау, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торгызу;

газон махсус сайлап алынган үләннәр орлыклары чөчү белән барлыкка китерелгән үлән япмасы, ул утыртулар, парк корылмалары һәм ландшафт композициясенә мөһим элементлар, шулай ук табигый үлән үсемлекләре өчен фон булып тора;

торак пункт территориясе муниципаль берәмлек чикләре чикләрендәге территория ;

мәгълүматны тапшыруның динамик ысулы мәгълүматны электр ярдәмендә тапшыру ысулы

йорт хужалыгы шәхси торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан җир участогы;

ихата корылмалары җир участогында урнашкан вакытлыча ярдәмче корылмалар (погребә, Күгәрчен баз, сарай һ. б.);

йорт билгеләре - аншлаг (урам, майдан, проспект исемнәре күрсәткече), номер билгесе (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номеры күрсәткече, инвалидлар өчен объектның халыкара символы, флаг тотучылар, истәлек такталары, полигонометрия билгесе, янғын гидранты күрсәткече, җир асты геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм коелар күрсәткечләре суүткәргеч челтәре, торак канализациясе күрсәткече, җир асты газүткәргече корылмалары күрсәткече;

бина капитал төзелеш объекты, ул бердәм күләмле төзелеш системасыннан гыйбарәт (төзелешкә бер рәхсәт нигезендә төзелгән), ул автоном рәвештә яши, реконструкцияләнгән һәм файдаланыла ала;

яшеллекләр табигый һәм ясалма чыганаклы агач-куаклык һәм үлән үсемлекләре җыелмасы (шул исәптән Парклар, урманнар, аеруча саклана торган табигый территорияләр, бульварлар, скверлар, бакчалар, газоннар, чөчәк Бакчалары, шулай ук аерым торган агачлар һәм куаклар);

җир участогы Җир өслегенең аны индивидуаль билгеләнгән әйбер буларак билгеләргә мөмкинлек бирүче характеристикалары булган өлеше;

җир эшләре туфракны казу, салу, торак пункт территориясен камилләштерелгән яки туфрак белән каплауны бозу яки юлларны һәм тротуарларны камилләштерелгән каплауны төзү (ясау) белән бәйлә эшләр;

инженерлык коммуникацияләре инженер-техник тәэмин итү челтәрләре: суүткәргеч, канализация, жылыту, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, алар торак Территориясендә бар яки салына;

торак пунктның тарихи территорияләре үзләштерелүгә туры килгән аерым торак әһәмиятендәге территорияләр

түбә яшелләндерү биналарның һәм корылмаларның түбәләрен архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чөчәк бакчалары, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән майданчыклар һ. б.) булдыру өчен куллану;

яңгыр канализациясе (яңгыр) - җир өстендәге (яңгыр, эрегән), су сибү һәм дренаж суларын ташу өчен билгеләнгән технологик яктан бер-берсе белән бәйләнгән инженерлык корылмалары комплексы;

яктылык-яктылык агымының характеристикаларын (төс, яктылык, кертү чиратлыгы һ. б.) алыштыруны күздә тоткан яктылык-динамик эффект;

тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында магистральләре, урамнарны, майданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, ишегалларын һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар җыелмасы;

төзелешнең тышкы архитектура кыяфәтен бозу урнаштыруга рәхсәт ителә торган һәм рәхсәт ителми торган тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларының төренә һәм төренә карата таләпләрне, шул исәптән мондый конструкцияләрнең тышкы кыяфәтенә яки урнаштыру урынына карата әлеге Кагыйдәләргә белән билгеләнгән таләпләрне, торак пункт төзелешенең тышкы архитектура кыяфәтен саклау кирәклеге исәпкә алып, үтәмәү;

санкцияланмәгән чүплек юридик яки физик затлар эшчәнлегә процессында барлыкка килгән каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны 50 кв. м. артык майданда һәм 30 куб. м. артык күләмдә үз белдеге белән (рөхсәтсез) ташлау (урынлаштыру) яки жыю;

стационар булмаган сәүдә объекты-вакытлыча корылма яки вакытлыча конструкция, күчеп йөрүче корылмалардан тыш, жир участогы белән ныклы бәйләнмәгән сәүдә объекты (павильон һәм киоск);

яшелләндерү - үсемлек компонентларын актив кулланып муниципаль берәмлек мохитен формалаштыруны тәэмин итүче территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оештыру элементы, шулай ук инженерлык эзерлегенә төрле төрләрә (вертикаль планлаштыру, террасалау, кронировкалау һ. б.) һәм яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерү буенча эшләр башкару белән бәйле комплекслы процесс: агачларны, шул исәптән эре үлчәмле агачларны, куакларны турыдан-туры утырту, үләнле газоннар, чәчәк бакчалары, альпинарийлар һәм рокарийлар, махсус бакчалар төзү һ. б.;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр гомуми файдаланудагы территорияләрдә урнашкан скверлар, парклар, бакчалар һәм бульварлар;

чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр предприятиеләрнең, оешмаларның, учреждениеләрнең яшелләндерелгән территорияләре;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

аеруча саклана торган табигый территорияләр-табигатьне саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмиятенә ия булган, жирле үзидарә органнары карарлары белән тулысынча яки өлешчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән табигый комплекслар һәм объектлар урнашкан жир, су өслеге һәм һава киңлегә участоклары;

жәмәгать транспортын көтү тукталышы жәмәгать транспортын туктату, пассажирларны утырту һәм төшерү зонасы һәм жәмәгать транс пассажирларын көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган майданчык

ачык яктырту ысулы-яктылык чыганагының аның таралуына киртәләре булмаган мәгълүмати конструкцияне яктырту ысулы;

торақ пункт панорамасы торақ пункт территориясенә ачык киңлектән (күл бие, майдан, су объектлары акваториясе, күренеш һәм күзәтү майданчыклары) кабул ителә торган фрагменты, ул торақ пунктның характеристикаларын һәм силуэтын ача;

бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле чишелеше) билгеләнгән төр типтә килешкән һәм расланган документ, ул торақ пункт территориясендә урнашкан аерым торган бина фасадының бердәм архитектура һәм төсле чишелешен билгели һәм аның тышкы бизәлешенә таләпләр билгели;

торақ пункт урамнары перспективасы алгы фронтны һәм композицион, стиль һәм сәнгать характеристикалары булган урамнар силуэтын формалаштыручы торақ пункт мохите фрагментын визуаль кабул итү;

жәяүлеләр зоналары торақ пункт территориясендәге халык йөрү һәм мәдәни - көнкүреш максатларында, транзит хәрәкәт итү максатларында хәрәкәт итә торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия булган участоклар: тиз йөрүче урамнан тыш һәм жир өсте жәмәгать транспорты тукталышлары булу, хезмәт күрсәтү объектларының, тарих

һәм мәдәният һәйкәлләренең, рекреацияләренең югары концентрациясе, жәяүлеләр агымнарының югары суммар тыгызлығы. Жәяүлеләр зоналары эспланадаларда, жәяүлеләр урамнарында, торак пункт майданнарының жәяүлеләр өлөшлөрөндө формалаша ала;

йорт яны территориясе күп фатирлы йорт урнашкан жир участогы, яшеллеләндерү һәм төзекләндерү элементлары, әлеге йортны хезмәтләндерү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән һәм күрсәтелгән жир участогында урнашкан башка объектлар;

янәшәдәге территория бина, корылма, койма, төзелеш майданчыгы чикләренә, сәүдә, реклама объектларына, бирелгән жир участогы чикләренә, шулай ук милектә, файдалануда (хужалыкта) булган башка объектларга турыдан-туры тоташкан һәм билгеләнгән тәртиптә төзекләндерү буенча эшләрне карап тотуга, жыештыруга һәм башкаруга тиешле территория;

продуктив хайваннар һәм кошлар - хайваннар һәм кошлар, алар сөт, йон, йомырка һәм башкалар кебек продуктлар алу өчен кат-кат яки даими кулланыла;

тышкы мәгълүмат чарасын урнаштыру проекты (паспорт) - Башкарма комитет карары белән расланган, төзекләндерү элементларының, ягъни тышкы мәгълүмат чарасының тышкы кыяфәтен һәм төгәл урынын билгеләүче һәм аны идентификацияләү өчен кирәкле башка мәгълүматны үз эченә алган билгеләнгән формадагы документ;

территорияне санитар чистарту билгеле бер территориядән каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю, чыгару һәм утильләштерү (зарарсызландыру) ;

яктылык тартмасы-тышкы мәгълүмат чарасын ясау ысулы, анда конструкция эчке яктырту белән бердәм күләм яки берничә күләмле элемент булып тора;

авыл хужалыгы хайваннары терлекчелек һәм башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, терлекләр, кыйммәтле тиреле хайваннар, куяннар, бал кортлары һ. б.;

махсушлаштырылган оешмалар муниципаль контрактлар нигезендә жирлек территориясен төзекләндерү өлкәсендә махсус эшчәнлек төрлөрөн гамәлгә ашыручы төрле оештыру-хокукий формадагы юридик затлар;

территорияләргә саклау-биналар, корылмалар, кече архитектура формалары, коймалар, төзелеш майданчыклары, яшеллекләр, жир асты инженерлык коммуникацияләре һәм аларның конструктив элементлары, жир участогында урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларын вакытында ремонтлау һәм карап тоту белән бәйлә чаралар комплексы;

жирле әһәмияттәге юлларны тоту юлларының, юл корылмаларының, юлларны комплекслы төзекләндерү элементларының транспорт-эксплуатация торышын саклау нәтижәсендә эш комплексы;

тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы (вывеска) - "кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы нигезендә мәжбүри булган мәгълүматны, атап әйткәндә, фирма турында мәгълүматны кулланучыларга житкерү өчен, оешма урнашкан урында һәм (яки) турыдан-туры товарны, хезмәтләрне сату урынында биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында урнаштырыла торган мәгълүмати конструкция булып торган территорияне төзекләндерү элементлары оешманың исеме (исеме), аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы, шулай ук закон нигезендә

урнаштырылырга мәжбүри булган яки эшлекле әйләнеш йоласы буенча урнаштырыла торган һәм реклама белән бәйлә максатларны күздә тотмаган мәгълүматны үз эченә алган. "Тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы" һәм "тышкы мәгълүмат чарасы" төшенчәләре бертөрле;

суперграфика - один из приемов (рисунок, орнамент, барельеф, мозаика) фасадларның архитектура-сәнгать бизәлеше, аның визуаль кабул итүен көчәйтә;

тактиль тышлык өслеге катламының фактурасы сизелерлек үзгәргән тышлык;

аерым торак әһәмиятендәге территорияләр-торак пункт территориясенә аерым статуска һәм (яки) югары мәдәни-рекреацион һәм социаль кыйммәткә ия булган өлешләре, аларга карата торак пункт төзелешенә тышкы архитектура кыяфәтен саклау максатыннан, өслеге Кагыйдәләр белән урнаштыруга рәхсәт ителгән һәм рәхсәт ителмәгән тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларының төрләре һәм төрләре, шул исәптән мондый конструкцияләргә таләпләр билгеләнә;

территорияләргә жыештыру-житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чарны, карны, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чараларны жыю, махсус билгеләнгән урыннарда чыгару белән бәйлә эшчәнлек төре;

урамнар һәм гомуми поселок юллары гомуми файдаланудагы территорияләр, аларның поселок мохите эстетикасына югары таләпләр куела;

вәкаләтле орган башкарма комитет, үз компетенциясе чикләрендә торак пункт территориясен төзекләндерүне оештыруны, координацияләүне һәм контрольдә тотуны гамәлгә ашыра;

фасад бинаның тышкы ягы (төп, Ян, ишегалды);

фон конструкцияләре-тышкы мәгълүмат чарасын ясау ысулы, анда хәрәфләр, билгеләр һәм декоратив элементлар фон өслегендә урнаштырыла;

фриз фасадның яки козырьканың горизонталь полоса рәвешендәге декоратив рам элементы;

фронтон бина фасадының түбә дәрәжәсеннән югарырак торган соңгы өлеш, соңгы кат тәрәзәләренә өскә билгесеннән яки фасадның өскә билгесенә кадәр үлчәнә;

территорияне төзекләндерү элементлары декоратив, техник, планлаштыру, конструктив жайланмалар, үсемлек компонентлары, төрле төр жиһазлар һәм бизәүләр, кече архитектура формалары, капитал булмаган стационар булмаган объектлар, төзекләндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган тышкы реклама һәм мәгълүмат чаралары.

II. Территорияләргә төзекләндерүгә, тотуны оештыруга һәм жыештыруга гомуми таләпләр

7.Торак пунктның бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (шул исәптән торак йортлар) һәм корылмалар (алга таба биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, тотылырга һәм жыештырылырга тиеш.

8.Гомуми файдаланудагы территорияләргә, шул исәптән урамнар, юллар, жирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар, башка объектлар

биләгән җир кишәрлекләрен тотуны һәм җыештыруны вәкаләтле органнар үз вәкаләтләре чикләрендә оештыра.

9.Физик һәм юридик затлар, оештыру-хокукый формаларына карамастан, үзләренә милек хокукында, башка әйберләр яисә мәҗбүри хокукларда (алга таба - җир кишәрлекләренең хокук ияләре) һәм янәшәдәге территориядә, шулай ук биналарны, корылмаларны гамәлдәге законнарда һәм әлеге Кагыйдәләрдә каралган күләмдә, мөстәкыйль рәвештә яисә җәлеп итү юлы белән тотуны һәм җыештыруны гамәлгә ашырырга тиеш махсус оешмаларның үз акчалары хисабына.

Әгәр бина, корылма милек хокукында яки башка әйберләр яки мәҗбүри хокук белән берничә кешегә карый икән, җыештырылырга тиешле территория милек хокукындагы өлешенә яки күчәмсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә билгеләнә.

Әгәр җир участогы территориясендә төрле кешеләргә караган берничә бина, корылма булса, территорияне тоту һәм җыештыру чикләре якларның килешүе белән билгеләнә ала.

Килешү булмаганда, җыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яки биналарның, корылмаларның башка хужалары (кулланучылары) арасында тигез өлешләрдә билгеләнә.

Физик яки юридик зат милкәндәге җир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, хужалыктагы җир участогының чынлыкта барлыкка килгән чиге буенча территория, шулай ук янәшәдәге территория җыештырылырга тиеш.

Әгәр бина, корылма милек хокукында яки башка әйберләр яки мәҗбүри хокук белән берничә кешегә карый икән, фасадның эчтәлегенә якларның килешүе белән билгеләнә ала.

Килешү булмаса, фасадны тоту милек хокукындагы өлешкә яки күчәмсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә башкарыла.

10.Жирле әһемияттәге автомобиль юлларын тоту һәм җыештыру муниципаль заказны урнаштыру нәтиҗәләре буенча әлеге төр эшләренә үткөрү конкурсында җиңгән махсуслаштырылган оешмалар тарафыннан башкарыла.

10.1.Күпфатирлы йортларның һәм янәшәдәге территорияләренең йорт яны территорияләрен карап тоту һәм җыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итү ысулларының берсенә туры китереп башкарыла: торак милекчеләре ширкәте яисә торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, идарәче оешма, күпфатирлы йортта гомуми милеккә карап тоту һәм ремонтлау буенча эшләр башкаручы затлар - турыдан - туры күп фатирлы йортны әлеге йорттагы биналарның хужалары белән идарә итү (алга таба идарәче оешмалар).

11.Шәхси торак йортларның һәм янәшәдәге территорияләренең территорияләрен тоту һәм җыештыру биналарның (аларда урнашкан урыннарның) һәм корылмаларның милекчеләренең янәшәдәге территорияләренә төзекләндерүдә катнашу тәртибенә ярашлы рәвештә мондый йортларның милекчеләре (эшкә алуучылары) тарафыннан башкарыла.

12.Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын саклау һәм карау:

1) бирелгән җир участогы чикләрендә җир участогы милекчеләре яки башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшеллэндерелгән территорияләр чикләрендә муниципаль заказ урнаштыру нәтижәләре буенча әлеге эшләрне башкаруга конкурс җиңгән вәкаләтле орган яки махсуслаштырылган оешма;

3) чиклэнгән файдаланудагы (предприятие, оешма, учреждение) һәм махсус билгеләнештәге (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшеллэндерелгән территорияләр чикләрендә әлеге объектларның хужалары;

4) йорт яны территорияләре чикләрендә күп фатирлы йортларда торак биналар хужалары яки идарәче оешмалар;

5) җир өсте коммуникацияләренең саклау зоналарында, шул исәптән электр челтәрләрендә, яктырту челтәрләрендә, радиолинияләрдә күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары;

6) җир асты коммуникацияләренең саклау зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса) күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары.

13. Урамнардан һәм юллардан җир асты һәм җир өстендәге суларны читкә алып китү өчен билгелэнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын җыештыру һәм чистарту, яңгыр канализациясе коллекторларын һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүне гамәлгә ашыручы оешмалар тарафыннан башкарыла.

14. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм тоту тәртибе гамәлдәге законнарға, санитар кагыйдәләргә һәм нормаларға ярашлы билгеләнә.

Туалетларның санитар һәм техник торышы өчен аларның хужалары, хужалары, арендаторлары яки алар хезмәт күрсәткән махсус оешмалар җаваплы.

15. Төзекләндерү буенча эшләрнең вакытлычалыгы объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып, заказчы тарафыннан билгеләнә.

16. Жирлек территориясен тоту һәм җыештыру чикләре физик һәм юридик затлар тарафыннан бирелгән җир участогы чикләренә (җир участогы билгелэнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән булса, чынлыкта булган җир участогы чиге буенча) һәм әлеге Кагыйдәләренең VIII бүлегенә ярашлы рәвештә биналар һәм корылмалар, биналар хужаларының янәшәдәге территорияләрне төзекләндерүдә катнашу тәртибенә туры китереп билгеләнә.

17. Вәкаләтле орган билгелэнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пункт территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне тоту һәм җыештыру буенча эшләрнең үтәлешен контрольдә тоту.

III. Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен, фасадларны һәм коймаларны, юлларны, шәхси торак йортларны, яңгыр канализациясе челтәрләрен, күзәтү һәм яңгыр коеларын, су агызу корылмаларын, техник элемент чараларын, тышкы яктырту объектларын, кече архитектура формаларын, стационар булмаган объектларны, төзелеш эшләре башкару урыннарын, җирләү урыннарын тоту буенча таләпләр, автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышлары. Торак пункт территориясен бөйрәмчә бизәү

Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан җир кишәрлекләрен тоту буенча гомуми таләпләр

18.Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан җир участкаларын аларның милекчеләре яки башка хокук ияләре үзләре яки махсус оешмаларны үз акчалары хисабына җәлеп итү юлы белән тоталар.

19.Алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир участкаларын тоту үз эченә алар урнашкан биналарны, корылмаларны һәм җир участкаларын төзекләндерүне ала:

1) биналар, корылмалар фасадларының эчтәлегә;

2) җир кишәрлеген җыештыру һәм санитар-гигиена чистарту;

3) гражданныр, оешмалар һәм шәхси эшмәкәрләр эшчәнлегә нәтижәсендә барлыкка килгән җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю һәм чыгару;

4) җир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын тоту һәм карау.

20.Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешенә, декоратив бизәлешкә һәм инженер элементларына зыян китермәскә тиеш һәм тиешле эстетик хәлдә тотылырга тиеш. Бина фасадының төсө фасадның гомуми мәйданының 1% тан артмаска тиеш.

Биналар, корылмалар фасадларының эчтәлегә

21.Биналар, корылмалар фасадларының эчтәлегә үз эченә ала:

21.1.конструктив элементларны һәм фасадларны, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырькаларын, балкон һәм лоджияләрне, кәрнизләрне, канатларны һәм аерым баскычларны, төшү һәм баскычларны, витриналарны, декоратив детальләрне һәм башка конструктив элементларны вакытында ремонтлау һәм торгызу һәм аларны буяу;

21.2.су агымы, су агымы торбалары һәм агызылуларның булу-булмавын һәм төзек хәлдә тотылуын тәэмин итү;

21.3.тегүләрне, ярыкларны һәм тишекләрне герметизацияләү, ябу һәм чигү;

21.4.керү төркемнәрен, отмостокларны, цоколь тәрәзәләре һәм подвалларга керү урыннарын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;

21.5.фасадларның өслеген, шул исәптән фасад элементларын, аларның торышына һәм эксплуатация шартларына бәйлә рәвештә вакытында чистарту һәм юып чыгару;

21.6.тәрәзәләрне һәм витриналарны, билгеләрне һәм күрсәткечләрне вакытында юыгыз;

21.7.язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.

22. Биналарның, корылмаларның, төзөргә кушылган торак булмаган биналарның хужалары, башка хокук ияләре һәм тиешле бурычлар йөкләнгән башка затлар:

22.1. кирәк булганда, эмма елына бер тапкырдан да сирәгрәк фасадларны чистартырга һәм юарга,

22.2. кирәк булганда, эмма елына ике тапкырдан да сирәгрәк түгел, яз көне (жылыту системалары сүнгәннән соң) һәм көз көне (жылыту сезоны башланганчы), кагыйдә буларак, химик чаралар белән тәрәзәләрнең, балкон һәм лоджия ишекләренең, подъездлардагы керү ишекләренең эчке һәм тышкы өслеген чистартырга һәм юарга;

22.3. агымдагы ремонтны, шул исәптән фасадны буяуны, фасадның чын хәлен исәпкә алып, 5-6 ел эчендә үткәрергә;

22.4. фасадның аерым элементларын (цокольләр, канатлар, баскычлар, приемкалар, керү ишекләре, капкалар, цоколь тәрәзәләре, балконнар һәм лоджияләр, су агымы торбалары, тәрәзә төбөндәге агымнар, сызыклы ачышлар һәм башка конструктив элементлар) ремонтлау;

22.5. фасадларның чыгып торган конструкцияләре жимерелү куркынычы янаган очракта саклау-кисәтү чараларын (капкалар, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтажлау һ. б.) башкарырга;

22.6. әгәр мондый элмә такта файдаланылмаса (арендатор (субарендатор) һәм башка очраklar чыкса) тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасын (вывеска) сүтәргә.

23. Фасадларны эксплуатацияләгәндә рөхсәт ителми:

23.1. биналар һәм корылмалар фасадларының стеналары өслегенең зарарлануы (пычрануы): агып чыгу, буяуның кабыгы, ярыklar, катламланган штукатурка, тышлык, кирпич кирпичнең зарарлануы, тимер-бетон конструкцияләренең саклагыч катламының катламы һ. б.;

23.2. панельләр арасындагы тоташуларны герметизацияләүне бозу;

23.3. штукатурка, тышлык, фасадларның, биналарның яки корылмаларның цоколь өлешендәге буяу катламы, шул исәптән тәрәзә, Керү приемкалары конструкциясе төзексезлеге;

23.4. биналар һәм корылмалар фасадларының чыгып торган элементларына зыян китерү (пычрану): балконнар, лоджияләр, эркерлар, тамбурлар, кәрнизләр, козырькалар һ. б.;

23.5. балконнарның, лоджияләренең, парапетларның һәм башкаларның коймаларын жимерү (булмау, пычрану).;

23.6. бинаның фасадында һәм (яки) түбәсендә урнаштыру һәм эксплуатацияләү, тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын төзү, вәкаләтле орган белән килештерелгән паспортсыз, учреждение такталарыннан, режимлы такталардан тыш;

23.7. афишаларны, белдерүләрне, плакатларны һәм башка мәгълүмати-басма продукцияне фасадларда, тәрәзәләрдә (шул исәптән тәрәзә уемының эчке ягында), пыялалы ишекләрдә (шул исәптән ишекнең пыялалы өслегенең эчке ягында) биналарны, корылмаларны һәм корылмаларны алга таба куллану максатыннан элгән һәм ябыштырган;

23.8.биналарның, корылмаларның фасадларына граффити салу, бу биналарның, корылмаларның, күп фатирлы йортның милекчеләренең ризалыгын алмыйча.

24. Кертү:

24.1.подъездларга керү урынында мәгълүмат стендлары урнаштыру;

24.2.проект карарына ярашлы рәвештә биналар түбәсендә эфир телевидениесен коллектив кабул итү системаларының антенналарын һәм кабельләрен урнаштыру.

Домовые знаки

25.Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш.

26.Аншлаглар һәм номер билгеләре чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны тоту өчен җаваплы кешеләр җаваплы.

Керү төркемнәре (узеллар)

27.Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту жиһазлары, түбәтәй (козырька), өслеген тоташтыру элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен күчерү өчен җайланмалар һәм җайланмалар (пандуслар, периллар һ. б.) белән жиһазландырырга кирәк.

Пандус горизонталь канауларсыз, өслеге кытыршы текстуралы, беринди материалдан ясалырга тиеш. Пандусларның саклагыч конструкцияләре булмаганда, 75 мм биеклектәге саклагыч бортик һәм култыклар каралган. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 дип кабул ителә.

Пандусны борганда яки аның озынлыгы 9 м дан артык булганда һәр 9 м дан да сирәгрәк 1,5 х 1,5 м зурлыктагы горизонталь майданчыкларны күздә тотарга киңәш ителә.горизонталь майданчыкларда төшү тәмамлангач дренаж җайланмаларын проектларга кирәк. Пандус башында һәм ахырында юлның горизонталь өлешләрен тирә-юньдәге өслектән текстура һәм төс белән аерылып торырга кирәк.

Баскычның яки пандусның ике ягында да стенадан 40 мм ераклыкта урнашкан түгәрәк яки турыпочмаклы кисәктәге 800920 мм биеклектә култыклар каралган.баскычларның киңлегенә 2,5 м һәм аннан да күбрәк булганда аергыч култыклар каралган. Култыкларның озынлыгы пандус озынлыгынан яки баскычның һәр ягынан 0,3 м-дан да ким булмаса тиеш.култыкларның конструкцияләре кулның металл белән кагылуын булдырмаса тиеш.

28.Керү төркемнәрен проектлауда, яңартуда, бина, корылма фасадларын үзгәртүдә рөхсәт ителми:

28.1.подвалга һәм цоколь катына керү урыннары, идән дәрәжәсе жир дәрәжәсеннән 1,2 м югарырак урнашкан биналар, гомуми файдалану территориясендә чыга торган фасадларда;

28.2.жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементлар (колонналар, терәкләр һ. б.) төзелеше;

28.3.бинаның бөтен фасадының комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан да күбрәк керү урыннары (булганнарын исәпкә алып) төзелеше;

28.4.тротуарлар зонасында тротуарның минималь норматив киңлеге булган урам-юл челтәрен жиңел конструкцияләрдән (адымнар, пандуслар, веранда, яшелләндрү) керү төркеме элементларын янәшәдәге тротуарга 0,5 м артык урнаштыру;

28.5.күпфатирлы йортка керү төркемен күпфатирлы йортның милекчеләренең ризалыгын алмыйча урнаштыру;

28.6.торак милекчесенең ризалыгын алмыйча керү төркемен урнаштыру өчен балкон куллану;

28.7.күп фатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнәрен вәкаләтле орган белән килешмичә үз белдеге белән урнаштыру.

Түбәләр

29.Биналарның, корылмаларның түбәсе, су агызу системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системалары башлыклары төзек хәлдә тотылырга һәм теләсә нинди һава шартларында йортларда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаса тиеш.

30.Кышкы вакытта биналарның хужалары һәм башка хокук ияләре, шулай ук идарәче оешмалар тарафыннан күпфатирлы йортлар белән идарә иткәндә түбәләргә кардан, боздан һәм сосулеклардан вакытында чистарту оештырылырга тиеш. Түбәләргә жәяүлеләр зоналарына караган якларда кардан чистарту участкаларны саклау һәм барлык кирәкле саклык чараларын күрү белән һәм тәүлекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш. Түбәнең башка битләреннән, шулай ук яссы түбәләрдән карны эчке ишегалды территорияләренә ташларга кирәк. Түбәдән жәяүлеләр юлы, жәмәгать транспортын көтү тукталышы, кар һәм бозның йөрү өлеше шунда ук жыештырылырга тиеш.

31.Кар һәм боз ташлаганда, сусаклагычлар казыганда, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агачлар һәм куакларның, электр белән тәэмин итүнең, яктыртуның һәм элементнең һава линияләренең, юл билгеләренең, юл светофорларының, юл коймаларының һәм юнәлеш бирүче жайланмаларның, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, декоратив бизәлешнең һәм биналарның инженер элементларының саклануын тәэмин итүче чаралар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар зарарланган очракта, алар түбәне чистарткан һәм зыян китергән кеше хисабына торгызылырга тиеш.

32.Биналарның, корылмаларның түбәләрендә су агымы булырга тиеш, ул агып торган суның жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына турыдан-туры элгүенә юл куймаса тиеш. Су агымы, чокырлар, су агымы өзәлмәскә тиеш һәм жыелган су күләмен үткәргәргә исәпләнгән булырга тиеш. Жәяүлеләр зоналары булган биналар ягына чыккан су агымы жәяүлеләр юллары чикләреннән читкә китергә тиеш.

33. Рөхсәт ителми:

33.1. биналарның, корылмаларның түбәсендә түбәләрне (көрәкләр, кыстыргычлар, ватыклар), төзелеш материалларын, ремонт калдыкларын, кулланылмый торган механизмнарны һәм башка әйберләрне жыю;

33.2. биналарның түбәләреннән боз, кар һәм чүп-чарны суүткәргеч торбалар воронкаларына ташлау.

Жир кишәрлекләрен карап тоту

34. Жир участкалары территорияләрен тоту үз эченә ала:

34.1. көн саен чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (боздан) чистарту;

34.2. юлларның, күперләрнең, урамнарның, тротуарларның, юлларның, жәяүлеләр территорияләренең йөрү өлешен бозга каршы материаллар белән эшкәртү;

34.3. карны жыю һәм сөртү;

34.4. кар һәм бозны (кар-боз формацияләрен) чыгару;

34.5. контейнер майданчыкларын, барлык төр калдыклар өчен контейнерларны, чүп савытларын, эскәмияләрне, кечкенә архитектура формаларын һәм башкаларны урнаштыру һәм чисталыкта һәм техник яктан төзек хәлдә тоту;

34.6. чүп кабул итү камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;

34.7. яңгыр һәм эрегән суларны агызу;

34.8. каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;

34.9. тузанны киметү һәм һаваны дымландыру өчен территорияне сугару;

34.10. яшеллекләренә саклау һәм аларны карау;

34.11. коммуналь объектлар, инженерлык коммуникацияләре (корылмалар), юллар, тимер юллар, күперләр, жәяүлеләр үтү урыннары төзелгәннән, реконструкцияләнгәннән һәм ремонтланганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торгызу, реставрация, археология һәм башка жир эшләре үткөрү;

34.12. күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын (яңгыр канализациясе), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) гамәлдәге дөүләт стандартлары таләпләренә туры китереп тоту;

34.13. жир кишәрлекләренең коймаларын саклау, шул исәптән жишерелгән (жишерелгән, сүтелгән) биналарның, корылмаларның коймаларын урнаштыру һәм тоту, алар чит кешеләрнең территориягә үтеп керү мөмкинлеген һәм (яки) санкцияләнмәгән урыннарда калдыкларны урнаштыруны булдырмау, шулай ук аларны пычрактан, кардан һәм мәгълүмати-басма продукциядән вакытында чистартуны тәэмин итү.

Юлларны саклау

35. Юлларны тотуны муниципаль заказны урнаштыру нәтижеләре буенча әлегә төр эшләренә башкаруга конкурс жиңгән махсуслаштырылган оешмалар башкара.

36. Юл территорияләрен тоту үз эченә ала:

1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал эчендәге юлларны ремонтлау;

2) тротуарлардан (йөтүче зоналарыннан, юллардан) һәм юлның йөрү өлешеннән, ясалма юл корылмаларыннан пычрак, чүп-чар, кар һәм боз (бозлык) жыю;

3) юл япмаларын юу һәм сугару;

4) газоннар һәм яшеллекләр турында кайгырту;

5) тышкы яктырту терәкләрен һәм жәмәгать һәм тимер юл транспортының контакт челтәрен ремонтлау;

6) кече архитектура формаларын ремонтлау һәм буяу;

7) ясалма юл корылмалары составына керүче Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын, тау канауларын һәм ачык тәлинкәләрен төзү, ремонтлау һәм чистарту;

8) коймаларны, коймаларны, турникетларны, кечкенә архитектура формаларын төзү, ремонтлау һәм ел саен буяу.

37. Юл япмаларын саклау максатларында рәхсәт ителми:

37.1. йөкне арба белән китерү;

37.2. урамнарда йөкләү-бушату эшләре вакытында рельсларны, бүрәнәләрен, тимер балкаларны, торбаларны, кирпичне, башка авыр әйберләрен ташлау һәм аларны жыю;

37.3. каты япмалы торак пункт урамнары буенча ара, машиналар гусеницалы йөрүдә;

37.4. жәяүлеләр юлларында, тротуарларда зур йөк транспорты хәрәкәте һәм тукталышы;

37.5. юл һәм тротуарларда төзелеш материалларын һәм төзелеш калдыкларын ташлау һәм (яки) жыю.

38. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

38.1. металл юнәлеш бирүче жәяүлеләр коймаларын һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тәмамлангандан соң, төзекләндерү айлыгы уздырылган чорда башкарыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтланырга, пычрактан чистартылырга, юылырга һәм туфракка салынырга тиеш;

38.2. барлык юл билгеләре заказчы билгеләгән чират срокларында һәм тәртибдә юл билгеләрен ясау өчен расланган паспортларга (схемаларга) ярашлы рәвештә башкарылырга тиеш;

38.3. юлларны билгеләү таләп ителгән төс һәм яктылык - техник характеристикаларны, тоташтыру коэффициентын, эксплуатация чорында майдан буенча саклануны тәэмин итәргә тиеш;

38.4. юл билгеләрен ныгыту конструкцияләре һәм системалары күрү шартларына һәм монтажлау мөмкинлегенә бәйле рәвештә сайлана;

38.5. юл билгеләре төзек хәлдә тотылырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш.

Вақытлыча урнаштырылган юл билгеләре аларны урнаштыру кирәклеген китереп чыгарган сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә алына;

38.6.визуаль-коммуникацион Система элементлары: Транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре, торак пунктның планлаштыру-структура элементлары күрсәткечләре аларга хәрәкәт юнәлешен күрсәтү өчен юлларда һәм транспорт развязкаларында урнаштырыла.

Шәхси торак йортларны тоту һәм территорияләрне тәзекләндерү

39.Шәхси торак йортларның милекчеләре (яки) яллаучылары (алга таба торак йортларның хужалары), әгәр закон яки килешүдә башкасы каралмаган булса, :

39.1.торак йортлар фасадларының, коймаларның (коймаларның), шулай ук йорт хужалыгы чикләрендәге башка корылмаларның тиешле торышын тәэмин итү, аларны вақытында ремонтлау һәм буяу;

39.2.торак йортта номер билгесе булу һәм аны тәзек хәлдә тоту;

39.3.йорт хужалыгы территориясен тәртиптә тоту һәм биналар (аларда урнашкан урыннар) һәм корылмалар хужаларының янәшәдәге территорияләрне тәзекләндерүдә катнашу тәртибенә ярашлы рәвештә, янәшәдәге территориянең тиешле санитар торышын тәэмин итү;

39.4.йорт хужалыгы чикләрендә яшеллекләрне тәртиптә тоту, куакларны һәм агачларны санитар кисү, газүткәргечләрнең, кабель һәм һава электр тапшыру линияләренең һәм башка инженерлык челтәрләренең саклау зонасында агачлар утыртуга юл куймау;

39.5. су агымы өчен канауларны һәм торбаларны чистарту, язгы чорда эрегән суларны үткөрүне тәэмин итү;

39.6.янәшәдәге территориядән чистартылган карны транспорт йөрүе, инженерлык коммуникацияләренә һәм корылмаларына керү, жәяүлеләр үтүе һәм яшеллекләрнең саклануы тәэмин ителсен өчен жыярга;

39.7.үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир участогы чикләрендә санитар нормаларга ярашлы рәвештә жирле канализация, юыну чокыры, бәдрәф жиһазландырырга, аларны даими рәвештә чистартырга һәм дезинфекцияләргә;

39.8.каты һәм зур габаритлы калдыкларны махсус майданчыкларда урнаштырылган контейнерларга жыюны башкарырга;

39.9.билгеләнгән тәртип буенча каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны вақытында жыюны һәм чыгаруны тәэмин итәргә.

40. Шәхси торак төзелеше территориясендә рәхсәт ителми:

40.1. йорт читендә койма куегыз;

40.2.йорт хужалыклары территорияләрендә һәм аларга якин территорияләрдә яфрактарны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;

40.3.күмер, савыт, утын, эре габаритлы калдыктар, төзелеш материаллары, йорт хужалыгы территориясе артында жыярга;

40.4.транспорт чараларын йорт территориясе артында юыгыз;

40.5.ишегалды корылмалары төзү, йорт хужалыгы территориясе артында чокырлар төзү;

40.6.бу территориянең урам юлларында махсус транспорт һәм урып-жыю техникасына керүне кыенлаштыра торган яки аңа керүне тыя торган киртәләр урнаштырырга;

40.7.территорияне төзекләндерү элементларын жиимерегә һәм бозарга, сулыкларны тыгарга;

40.8.комплектацияләnmәгән (төзек булмаган) транспорт чарасын йорт хужалыгы территориясендә сакларга;

40.9.янәшәдәге территорияне теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;

40.10. чүплек жайланмаларын урнаштырырга, сыек пычракларны агызырга, житештерү һәм куллану калдыкларын юл өлешләренә чыгарырга.

41 (1).Жир участогы хужасы хужалык корылмалары төзегән очракта, янәшәдәге территориядә төзелеш материалларын вакытлыча (6 айга кадәр) жыярга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта автотранспорт йөрүе тәмин ителергә тиеш.

Яңгыр канализациясе челтәрләрен, күзәтү һәм яңгыр коеларын, су агызу корылмаларын тоту

42.Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспортның һәм жәяүлеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәмин итүче төзек хәлдә тотылырга тиеш.

42.Кабул итү, тупик, күзәтү һәм башка коеларны һәм камераларны саклау, чистарту һәм техник яктан төзек хәлдә тоту аларның хужалары тарафыннан гамәлдәге дүлөт стандартлары таләпләренә ярашлы рәвештә тәмин ителә.

43.Жирлектә яңгыр канализациясенең магистраль һәм квартал эчендәге челтәрләрен тоту һәм эксплуатацияләү жирлек бюджетында бу максатларга каралган акчалар чикләрендә махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә башкарыла.

Яңгыр канализациясенең ведомство челтәрләрен тоту һәм эксплуатацияләү тиешле оешмаларның акчалары хисабына башкарыла.

Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәтү коелары юлларны тотуны гамәлгә ашыручы махсус оешмалар тарафыннан тиешле куркынычсыз хәлдә тотылырга тиеш.

44.Яңгыр канализациясе коллекторларын саклау максатыннан коллектор күчерешеннән һәр якка 2 м саклау зонасы урнаштырыла.

45.Яңгыр канализациясе коллекторларының саклау зонасы чикләрендә тиешле документларны рәсмиләштермичә һәм эксплуатацияләүче оешма, башка органнар белән язмача килешмичә, гамәлдәге законнарда билгеләнгән очракларда рөхсәт ителми:

45.1.жир эшләрен башкару;

45.2.яңгыр канализациясе челтәрләренә зыян китерү, су кабул итү люкларын вату яки жиимерү;

45.3.төзелешне гамәлгә ашыру, сәүдә, хужалык һәм көнкүреш корылмаларын урнаштыру;

45.4.сәнәгать, көнкүреш калдыкларын, чүп-чарны һәм башка материалларны ташларга.

46. Урамнарны, биналарны, корылмаларны су басу, суүткөргеч, канализация, яңгыр җайланмалары, системалар, челтәрләр һәм корылмалар төзек булмау сәбәпле су агып китүдән бозлар барлыкка килү, шулай ук газоннарда, тротуарларда, урамнарда һәм ишегалды территорияләренә су ташлау, суырту яки агызу рөхсәт ителми.

47.Торак территориясендә суны йота торган коелар һәм парга әйләндерү мөйданчыклары урнаштыру рөхсәт ителми.

48.Яңгыр кабул итүче коелар рәшәткәләре даими рөвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткөрү сәләтен чикләүче рәшәткәләргә һәм коеларны тыгып, тутырырга ярамай. Яңгыр канализациясенә күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына ике тапкырдан да сирәгрәк башкарылмай. Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарткандан соң, алынган пычрануның барлык төрләре шунда ук чыгарылырга тиеш.

49.Күзәтү коелары люкларын тоташтыру бер дәрәжәдә башкарылырга тиеш, юллар, тротуарлар, җәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән капланган.

Күзәтү коелары люкларының юл өлеше, тротуарлар, җәяүлеләр һәм велосипед юллары, яшел зоналар белән 2 см - дан артык булмаган, яңгыр кабул итү коелары белән 3 см-дан артык булмаган тоташу дәрәжәсе тайпылырга мөмкин.

50.Капкачлары яки рәшәткәләре җимерелгән яки юк булган коммуникация коелары, ачыклангандан соң ук, челтәргә эксплуатацияләүче оешма тарафыннан кәртәләнергә, тиешле кисәтү билгеләргә белән билгеләнергә һәм билгеләнгән срокларда алыштырылырга тиеш.

51.Инженерлык челтәрләрендә планлы эшләр вакытында канализация агынтыларын канализация челтәренә иң яқын коеларына, суүткөргеч суына һәм җылылык челтәрләреннән суны яңгыр канализациясенә (ул булганда) агызу башкарыла. Юлга су ташлау тыела.

Агып чыгу нәтижеләрен бетерү зыян күргән инженерлык челтәрләргә хужалары көче һәм акчалары хисабына башкарыла.

52.Яңгыр канализациясе челтәрләренә төзек техник торышы өчен җаваплылык (шул исәптән люкларны, рәшәткәләргә вакытында ябу) эксплуатацияләүче оешмаларга йөкләнә.

Техник элемент чараларын тоту

53.Биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән элемент, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый челтәрләргә кабель линияләрен урнаштыру Җир асты ысулы белән башкарыла (траншеяләрдә, каналларда, тоннельләрдә).

54.Тышкы коммуникацияләргә биналарда башка ысул белән (һава, җир өстендәгә) үткөрү аларны эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алу шарты белән җир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына рөхсәт ителә.

55. Асылмалы элемтә линияләрен һәм һава-кабель үтүләрен ныгыту сыйфатында кулланырга ярамый:

55.1. автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары: юл коймалары, светофорлар, юл билгеләре урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

55.2. фасад элементлары, түбәләр, биналар һәм корылмалар стеналары (төтен чыгару, вентиляция, телевидение һәм радионың коллектив кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козырькалар, ишекләр, тәрәзәләр).

56. Рәхсәт ителми:

56.1. элемтә кабельләрен бер бинадан икенчесенә һава ысулы белән жәю вакытында юлларны кисеп чыгу;

56.2. кабель запасларын тарату шкафыннан читтә урнаштырыгыз;

57. Милекчеләр (хужалар) техник элемтә чараларын (кабельләр, кабельләрне ныгыту элементлары, бүлү һәм муфта шкафлары һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тоташтырыла торган техник җайланмаларны тиешле хәлдә (изоляция тышчасы өзәлүгә һәм/яки булмауга, буяу булмауга, коррозиягә һәм/яки механик зыянга юл куймау, чыбыкларны бәйләү һәм/яки аларны терәкләргә төрү яктырту һәм электр тапшыру линияләре).

Тышкы яктырту объектларының (чараларының) эчтәлегә

58. Тышкы яктырту элементларына яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, энергия чыганаclarы (шул исәптән жыюлар, туклану пунктлары, идарә итү тартмалары) керә.

59. Урамнар, юллар, жәяүлеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның территорияләре, шулай ук ижтимагый һәм торак биналарның аншлаgлары һәм номер билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләре, торак мәгълүмат элементлары һәм витриналар тәүлекнең караңгы вакытында яктыртылырга тиеш.

60. Биналар һәм корылмалар хужалары, милек формаларына карамастан, проектлар буенча биналарны һәм корылмаларны архитектура-сәнгать яктырту булуын һәм эшләвен тәэмин итәргә тиеш.

61. Төп мәйданнарда, магистральләрдә һәм урамнарда, транспорт тоннельләрендә эшләми торган яктырткычлар саны 3 проценттан артмаска тиеш, башка торак пункт территорияләрендә (район билгеләнешендәгә урамнар, ишегалды территорияләре) 5 процент, Жир асты жәяүлеләр үтү урыннарында 10 процент көндәзгә, шулай ук кичкә һәм төнгә режимда (10 яктырткычка бер яктырткыч кертелмәгән рәхсәт ителә).

62. Терегөмөшлә газ разрядлы лампалар махсус бу максатлар өчен бүлөп бирелгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш.

Күрсәтелгән лампаларны торак чүпләкләренә, чүп эшкөртү заводларына чыгарырга ярамый.

63. Металл терәкләр, кронштейннар һәм тышкы яктырту җайланмаларының башка элементлары чисталыкта булырга, крен, коррозия очагы булмауска һәм кирәк булганда милекчеләр (хужалар, кулланучылар) тарафыннан буялырга тиеш, әмма өч елга бер тапкырдан да сирәгрәк түгел, һәм төзек хәлдә тотылырга тиеш.

64.Бердәм тышкы яктырту системасына тоташтырылган урам һәм йорт яны яктыртуларын тотуны һәм ремонтлауны муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга конкурс җиңгән вәкаләтле орган яки махсуслаштырылган оешма башкара.

Торак йортларның кереш бүлү җайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктыртуын саклау һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.

65.Тышкы яктырту таянычлары, җәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре таянычлары, саклагыч, аергыч коймалар, юл корылмалары һәм юл җиһазлары элементлары буялырга, язулардан һәм теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта тотылырга тиеш.

66.Тышкы яктырту терәкләрен, җәмәгать (тимер юл) транспортының контакт челтәре терәкләрен алыштырганда, күрсәтелгән конструкцияләр өч тәүлек эчендә челтәр хужалары тарафыннан сүтелергә һәм чыгарылырга тиеш.

Тышкы яктыртуның җимерелгән терәкләрен чыгару юллардагы терәк хужасы тарафыннан шундук, калган территорияләрдә мондый ихтыяж ачыкланганнан соң (демонтажланганнан соң) бер тәүлек дәвамында башкарыла.

67.Яктырту терәкләрендә һәм җәмәгать (тимер юл) транспортының Контакт челтәрендә урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынычсыз торышы һәм канәгатьләнәрлек тышкы кыяфәте өчен әлеге терәкләрнең хужасы (хужасы) җаваплы.

68.Тышкы яктырту җайланмаларын чыбыклар өзәлгәндә, терәкләр, изоляторлар зыян күргәндә файдалануга рөхсәт ителми.

Электр чыбыкларының өзәлүе яки терәкләрнең зарарлануы белән бәйлә тышкы яктырту җайланмаларының эшендә бозылуларны ачыклаганнан соң ук төзәтергә кирәк.

69.Сымнарны һәм кабельләрне тышкы яктырту челтәрләренә һәм җайланмаларына үз белдеге белән тоташтыру һәм тоташтыру рөхсәт ителми.

70.Тышкы яктырту объектлары яки тышкы яктырту чаралары белән җиһазландырылган объектлар, шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмаларның милекчеләре (хужалары) :

70.1.урамнарның, юлларның тиешле яктыртылуын, терәкләрнең һәм яктырткычларның, яктырту җайланмаларының сыйфатын күзәтергә, бозылган яки зыян күргән очракта вакытында ремонт ясарга;

70.2.билгеләнгән тәртип буенча яктырту һәм сүндерүне күзәтү;

70.3.тышкы яктырту һәм бизәү урнаштыру, урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләрен үтәгез;

70.4.тышкы яктырткычларны вакытында алыштырыгыз.

71.Тротуарларда урнашкан мачталар һәм тышкы яктырту терәкләре һәм җәмәгать транспортының контакт челтәре тирәсендәге территорияләрне җыештыру өчен җаваплылык тротуарларны җыештыру өчен җаваплы кешеләргә йөкләнә.

Трансформатор һәм бүлү подстанцияләренә, автомат режимда эшләүче башка инженерлык корылмаларына (хезмәт күрсәтүче персоналсыз) якин территорияләренә җыештыру өчен җаваплылык әлеге объектлар урнашкан территорияләр хужаларына йөкләнә.

Кече архитектура формаларының эчтәлегә

72.Кече архитектура формаларына монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү өчен жайланмалар, су жайланмалары, муниципаль жиһазлар, торак пункт территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар керә.

73. Кече архитектура формаларын тоту бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә, гомуми файдаланудагы территорияләрдә хокук ияләре тарафыннан башкарыла муниципаль заказны урнаштыру нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга конкурс жиңгән оешма белән килешү нигезендә вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

74. Кече архитектура формалары ияләре:

74.1. чисталыкта һәм төзек хәлдә кечкенә архитектура формаларын сакларга;

74.2. язгы чорда кече архитектура формаларын планлы тикшерү, аларны иске буядан, тутыкмадан чистарту, юып, буяу, шулай ук сынган элементларны алыштыру;

74.3.кышкы чорда кечкенә архитектура формаларын, шулай ук аларга якынлашу юлларын кардан һәм боздан чистартырга;

74.4.тигез койма белән комлыкларны жайлаштыру, комлыкларда комны елына бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә үзгәртү;

74.5.балалар, спорт, хужалык мәйданчыклары һәм ял итү мәйданчыклары жиһазларының конструктив элементларының ныклығы, ышанычлылығы һәм куркынычсызлыгы таләпләренә туры килүен күзәтергә;

74.6.фонтаннар эшләгән чорда су өслеген чүп-чардан көн саен чистартуны башкарырга.

75. Рөхсәт ителми:

75.1.кечкенә архитектура формаларын максатсыз куллану (балалар уен мәйданчыкларында өлкәннәрнең ял итүе, спорт мәйданчыкларында кер киптерү һ. б.);

75.2.кече архитектура формаларында теләсә нинди Мәгълүмати-басма продукцияне элдерергә һәм ябыштырырга;

75.3.кечкенә архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын сындыру һәм бозу;

75.4.фонтаннарда су коенырга.

Стационар булмаган объектларны тоту

76.Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны урнаштыру схемасы буенча муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

77.Жир участогын арендау срогы тәмамлангач, стационар булмаган объект арендатор тарафыннан сүтелергә, ә жир участогы азат ителергә һәм башлангыч хәлгә китерелергә тиеш.

78.Стационар булмаган объектларның хужалары булган юридик һәм физик затлар:

78.1. аларны ремонтлау һәм буяу. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы күренешне һәм төсне саклауны исәпкә алып башкарылырга тиеш;

78.2. янәшәдәге территориядә яшеллекләренә, газоннарның, бордюр ташының, кечкенә архитектура формаларының (алар булганда) саклануын күзәтергә, әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләргә ярашлы рәвештә күрсәтелгән территорияне тотарга;

78.3. стационар булмаган объектлар янында урналар урнаштыру, урналарны көн дәвамында кирәк булганда, эмма тәүлегенә бер тапкырдан да сирәгрәк түгел, калдыклардан чистарту, урналарны елына бер тапкырдан да сирәгрәк буяу.

79. Рәхсәт ителми:

79.1. стационар булмаган объектларга проектларда каралмаган төенчекләр, козырькалар, навеслар һәм башка конструкцияләр төзү;

79.2. стационар булмаган объектлар янында сүдә-суыткыч жиһазларын күрсәтегез;

79.3. стационар булмаган объектларда һәм аларның түбәләрендә савыт-саба, товарлар, детальләр, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка әйберләргә, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатлары өчен кулланырга;

79.4. стационар булмаган объектлар арасындагы янгынга каршы өзеклекләргә жиһазлар, калдыклар белән тутырырга.

Төзелеш эшләрен башкару урыннарын тоту

80.Төзелеш майданчыларын һәм аларга якин территорияләргә тоту, ремонт, төзелеш һәм башка эш төрләргә тәмамланганнан соң төзекләндерүне торгызу төзүчегә йөкләнә.

Төзелеп бетмәгән, эш алып барылмый торган объектлар төзелеш чөптөрләргә белән ябылырга тиеш

81. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланганчы, шулай ук житештерү чорында:

81.1.төзелеш майданчыгы территориясенә бөтен периметры буенча башкарма комитетның хокукый актлары таләпләренә туры китереп типовой койма урнаштырырга;

81.2.төзелеш майданчыгының гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итү;

81.3.төзелеш майданчыгының тиешле техник торышын, аның чисталыгын күзәтергә, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басу продукциясеннән һәм граффитидан вакытында чистартырга;

81.4.төзелеш майданчыгы территориясенә кәргәндә төзелеш объектының гәмәлдәгә төзелеш нормалары һәм кагыйдәләргә таләпләренә җавап бирүчә мәгълүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;

81.5.төзелеш майданчыгы периметры буенча тышкы яктыртуны тәэмин итү;

81.6.төзелеш майданчыгына төзекләндерелгән керү юлларын, майданчык эчендәгә юлларны һәм урамнарның (юлларның)йөрү өлешенә пычрак һәм чүп-чарны чыгаруны булдырмаучы транспорт чаралары тәгәрмәчләрен чистарту яки юу пунктларын жиһазландырырга;

81.7.төзелеш майданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын жыю өчен контейнерлар һәм (яки) бункерлар булуны тәэмин итәргә;

81.8.төзелеш майданчыгы территориясеннән билгеләнгән тәртиптә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

81.9. төзелеш майданчыгы территориясеннән жыелган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килешенгән махсус билгеләнгән урыннарга чыгаруны тәэмин итәргә;

81.10.эшләр башкарганда, ел вакытын (кыш, жәй)исәпкә алып, төзелеш майданчыгының янәшәдәге территориясен, аңа керү юлларын һәм тротуарларны пычрактан, чүп-чардан, кардан, боздан көн саен жыештыруны тәэмин итәргә;

81.11.эшләр башкарганда жир асты инженер коммуникацияләренең, тышкы яктырту челтәрләренең, яшеллекләренең һәм кече архитектура формаларының саклануын тәэмин итәргә.

82.Төзелеш материаллары, жиһазлар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче биналар, эшчеләрне һәм хезмәткәрләрне вакытлыча табу өчен көнкүреш вагончыклары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау өчен урыннар төзелеш оештыру проектына ярашлы рәвештә төзелеш майданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

83. Рөхсәт ителми:

84.1.торак зонасы янында төзелеш, ремонт, йөкләү-бушату һәм башка эшләрне оештыру һәм үткөрү, тынлыкны бозу белән бергә, гражданның шәхси һәм жәмәгать иминлеген тәэмин итү белән бәйләп коткару, авария-тергезелеш һәм башка кичектергесез эшләрдән тыш, 23.00 сәгәттән 7.00 сәгәткә кадәр;

84.2.Башкарма комитетның тиешле рөхсәтеннән башка юлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен киметү яки ябу;

84.3.чүп-чарны яндыру һәм төзелеш калдыкларын утильләштерү.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышларын тоту

85.Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау урыннарын (алга таба-тукталыш) һәм аларга якин территорияләренә тоту гамәлдәге төзелеш нормаларына һәм кагыйдәләренә, шулай ук әлеге Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә тукталышны урнаштыру өчен бирелгән жир участогының Хокук иясе (алга таба - хужа) тарафыннан башкарыла.

86. Хужалар бурычлы:

86.1.тукталыш территорияләренең бөтен периметры буенча механик тәэсирләргә һәм тышкы мохит тәэсирләренә чыдам булырга тиешле койма урнаштырырга;

86.2.тукталышларның тиешле техник торышын, аларның чисталыгын күзәтергә, пычрактан, кардан, боздан, мөгълүмати-басу продукциясеннән вакытында чистартырга;

86.3.Материалларны жыюга, комплектсыз транспортны саклауга, тукталыш территорияләрендә һәм тукталышларга якин территорияләрдә төрле конструкцияләргә юл куймаска;

86.5. тукталыш территорияләрән гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килгән яктылыкны тигез бүлүнә тәэмин итүче тышкы яктырту белән җиһазландырырга;

86.6. тукталыш территорияләрендә автомобильләр юуга һәм ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр тукталышына юл куймаска;

86.7. санитар һәм янгынга каршы кагыйдәләргә үтәп, тукталыш территорияләрен тоту.

86.8. даими рәвештә тирә-як территорияләргә санитар эшкәртү һәм чистарту, калдыкларны җыю өчен контейнерлар (урналар) урнаштыру, каты көнкүреш калдыкларын, карны даими чыгаруны тәэмин итү;

86.9. инвалидларның тукталышлар территориясенә киртәсез керүен тәэмин итү. Инвалидлар махсус автотранспорт чараларын парковкага урыннарыннан "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында" 24.11.1995 елгы 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясы нигезендә бушлай файдаланалар.

Торак пункт территориясен бәйрәмчә бизәү

87. Торак пункт территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт һәм башка бәйрәмнәр, мөһим вакыйгалар белән бәйлә чаралар үткөрү чорында башкарыла.

Бәйрәм бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирляндлар, паннолар, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, трибуналар, эстрада урнаштыруны, шулай ук бәйрәм иллюминациясе җайланмасын үз эченә ала.

Бәйрәм бизәлеше элементларын эзәрләгәндә һәм урнаштырганда, юл хәрәкәтен көйләүнең техник чараларын төшерергә, зарарларга һәм аларның күрүчәнлеген начарлатырга ярамый.

IV. Торак пункт территорияләрен җыештыру тәртібе, шул исәптән төзекләндерү эшләре исемлегенә һәм аларны үтәүнең вакытлычалыгы

Торак пункт территориясен җыештыруга һәм тотуга гомуми таләпләр

88. Торак пункт территориясен җыештыру һәм тоту:

- 1) җәйге чорда 15 апрельдән 14 октябргә кадәр;
- 2) кышкы чорда 15 октябрдән 14 апрельгә кадәр.

Күрсәтелгән сроклар Башкарма комитет тарафыннан һава шартларына бәйлә рәвештә төзәтелә ала.

89.Торак пункт территориясен жыештыру:

1) торак пункт территориясен тоту, жыештыру буенча системалы эшләр;

2) Башкарма комитетның хокукый актларына ярашлы рәвештә бердәнбер массакуләм чаралар (өмәләр).

90.Торак пункт территориясен жыештыру жәйге чорда торак пункт территориясенәң пычрануын һәм тузанлылыгын киметү максатыннан юып, сугару, сөртү һәм торак пункт территориясен тоту буенча башка эшләр үткөрү юлы белән башкарыла һәм үз эченә ала:

90.1.ясалма япма белән капланган территорияләрне сөртү (коры һава торышында су сибү), урам-юл челтәре объектларының һәм яңгыр канализациясе белән жиһазландырылган ясалма япма белән башка территорияләрнең юл япмаларын тузаннан һәм пычрактан юу. Юл япмаларын, майданнарны, тротуарларны һәм башка ясалма япма белән капланган территорияләрне юып чыгару япманың бөтен киңлегенә башкарыла;

90.2.яңгыр канализациясе рәшәткәләрен чистарту;

90.3.барлык территориядән чүп жыю;

90.4.ел саен, 1 июньгә кадәр, кечкенә архитектура формаларын, бакча һәм урам жиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар майданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буяу;

90.5.гомуми файдаланудагы территорияләрдә, яшелләндерелгән чикләнгән файдалану һәм махсус билгеләнештәге территорияләрдән тыш, үләнне вакыт-вакыт (үләннең Биеклеге 15 см артык булганда) чабу һәм тәүлек дөвамында чабып алынган үләнне жыю;

90.6.яфраклар төшү чорында коелган яфракларны жыю һәм тәүлегенә бер тапкыр чыгару;

90.7.чүп-чарны юганнан соң чүп-чардан чистарту.

91. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияләрне жыештыру үз эченә ала:

92.1.юл япмаларын һәм тротуарларны кардан, боздан һәм чүп-чардан чистарту;

92.2.тайгаклык яки бозлавык барлыкка килгәч жәяүлеләр зоналарына, баскычларга ком сибү, юл япмаларын бозлавыкка каршы материал белән эшкөртү;

92.3.язгы чорда карны йомшарту һәм эрегән суларны читкә чыгаруны оештыру.

93.Торак пункт территориясендә башкарыла торган урып-жыю эшләренең технологиясе һәм режимнары, һава шартларына карамастан, Транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

94. Кышкы чорда жәяүлеләр тротуарларын, жир өсте юлларын, баскычларны жыештыру үзенчәлекләре:

94.1.интенсив кар яуган вакытта жәяүлеләр тротуарлары, баскычлар бозга каршы материаллар белән эшкөртеләргә һәм чистартылырга тиеш;

94.2.бозлавык барлыкка килгәч, бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкөртелә.

Бозга каршы материаллар белән эшкөртү вакыты тайгаклык ачыкланганнан соң дүрт сэгатытән артмаска тиеш;

94.3. калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган юеш карны газонга яки бу максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарда, яшеллекләр саклану һәм эрегән сулар агымын тәэмин итү шарты белән җыярга рөхсәт ителә.

95. Торак пункт территориясендә рөхсәт ителми:

95.1. урамнарда, мәйданнарда, яшеллекләр белән участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм башка гомуми файдаланудагы территорияләрдә сорить;

95.2. гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә җирләү урыннарыннан тыш гомуми файдаланудагы территорияләрдә мемориаль каберлек корылмалары (истәлекле Корылмалар, коймалар) урнаштырырга;

95.3. бу максатлар өчен каралмаган урыннарда, шул исәптән муниципаль җәмәгать транспорты маршрутларының соңгы пунктларында транспорт чараларын юарга, салонны чистартырга һәм техник хезмәт күрсәтергә;

95.4. биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, кече архитектура формаларын һәм башка төзекләндерү элементларын җимерергә һәм бозарга, шулай ук аларны үз белдеге белән үзгәртеп корырга, үзгәртеп корырга һәм үзгәртеп корырга;

95.5. язулар, рәсемнәр ясау, Мәгълүмати-басма продукцияне ябыштыру һәм элгәндә, җәмәгать транспортын көтү тукталышларына, стеналарга, баганаларга, коймаларга (коймаларга) һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларга граффити салу;

95.6. күчмә милекне бирелгән җир кишәрлекләренең чикләреннән һәм (яки) коймаларыннан читтә сакларга һәм сакларга;

95.7. тараны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә әйберләрен тротуарларда, газоннарда, юлларда урнаштырырга һәм җыярга;

95.8. билгесез урыннарда кар туплау;

95.9. тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, Корылмалар һәм башка җайланмалар урнаштыру аша үз белдегә белән юлларны һәм тротуарларны ябарга.

96. Калдыкларны санкцияләnmәгән урыннарда урнаштырган кешеләр үз хисабына әлеге территорияне җыештырырга һәм чистартырга, ә кирәк булганда җир участогын рекультивацияләргә тиеш.

Әгәр 20 тәүлек эчендә рөхсәтсез урында калдыклар урнаштырган зат билгеләnmәгән булса, калдыкларны бетерү һәм санкцияләnmәгән чүплек территорияләрен рекультивацияләү әлеге территорияне җыештыру өчен җаваплы оешмалар (яки әлеге төр хезмәтләр күрсәтү килешүдә каралган очракта калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручы махсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.

97. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектә булган җир участкаларында (территорияләрдә) стихияле рәвештә барлыкка килгән чүплекләргә бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин ителә.

Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

98. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба юлларны) жыештыру даими рәвештә юл өлешен, тротуарларны, парковкаларны (парковка кесәләрен), жәмәгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын пычрактан, чүп - чардан, кардан һәм боздан чистарту буенча чаралар комплексын үз эченә ала.

99. Язгы-жәйге чорда юлларны жыештыру юуны, сугаруны, тузанлылыкны бетерүне, сөртүне һ. б. үз эченә ала.

Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чарны, карны һәм бозны, пычракны жыештыруны һәм чыгаруны, юлларга ком-тоз катнашмасы сибүне, тротуарларга коры ком сибүне күздә тотта.

Юл буенда урнашкан 100 урнаны чистарту көненә бер тапкырдан да сирәгрәк, тукталыш мәйданчыкларында көнгә ике тапкыр башкарыла.

101. Жәмәгать транспортын көтү Павильоны тузанланмаса, буялырга һәм юылырга, санкцияләnmәгән мөгълүмати-басу продукциясеннән, граффитидан чистартылырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш.

102. Аерым элементлар буенча жәйге юл жыештыру таләпләре:

102.1. юл өлеше төрле пычранулардан тулысынча чистартылырга һәм бөтен киңлек буенча юылырга тиеш. Көйләү сызыклары белән билгеләнгән күчерелмә, резерв полосалар даими рәвештә комнан һәм вак чүп-чардан чистартылырга тиеш;

102.2 ике метрлы лотковый зоналарда туфрак-күл наносы һәм пычранулар булырга тиеш түгел. Кечкенә генә ком кисәкчәләре һәм төрле вак чүп-чар белән пычрануга юл куела, алар махсус машиналарның эш циклы арасында барлыкка килергә мөмкин;

102.3. юл кырыен зур габаритлы калдыклардан һәм башка чүп чардан чистартырга кирәк;

103. Кышкы юл жыештыру таләпләре:

103.1. кышкы чорда юлларны жыештыру:

юлны кардан һәм боздан чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, карны сөртү, валларга күчерү һәм карны чыгару;

104. Рәхсәт ителми:

104.1. тротуарларга, юлларның һәм юлларның йөрү өлешен кар, квартал эчендәге юллардан, ишегалды территорияләреннән, предприятиеләр, оешмалар, төзелеш мәйданчыклары, сәүдә объектлары территорияләреннән 8.00 сәгатәтән соң чистартыла торган боз, шулай ук юлның йөрү өлешен жыештыручы кеше белән килешү булмаганда күчерергә яки күчерергә;

104.2. техник тоз һәм сыек хлорлы кальцийны бозга каршы реагент буларак тротуарларда, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшеллекләр белән территорияләрдә кулланырга;

104.3. билгелэнгән тәртиптә килешмәгән урыннарда карны чыгару һәм саклау;

104.4. кар валлары формалаштыру:

1) юллар һәм урамнар киселешендә бер дәрәжәдә һәм тимер юл кичүләре янында күрү өчпочмагы зонасында;

2) жәмәгать транспортын көтү тукталышларыннан 20 метр якынарак;

3) транспорт коймалары яки югары бордюр белән жиһазландырылган юл участкаларында;

4) тротуарларда;

5) янәшәдәге территорияләргә керү юлларында;

104.5. автотранспорт тәгәрмәчләре белән жирне һәм пычракны юлларга чыгару;

104.6. жир, чүп-чар, сыек төзелеш материаллары, жиңел савыт-саба ташырга, юлларны пычратуны булдырмаучы брезент яки башка материал белән капланмаган агачларны йоклатырга, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-күл эремәсе, эзбизташ, бетон катнашмалары) аларны юл, тротуар, юл кырыена яки юл кырыена агызу мөмкинлеген булдырмаучы чаралар күрмичә ташырга юл янындагы газон полосасы.

Чистарту, санитария һәм тәзекләндерү кешеләрнең ял итү һәм күпләп торы урыннары

105. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп торы урыннарына түбәндәгеләр керә:

1) майданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, торак урманнарда оештырылган ял итү урыннары, пляжлар;

2) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә майданчыклары һ. б.;

3) сәүдә объектлары (чашлап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган вак ваклап сату чөлтәре объектлары комплекслары), жәмәгать туклануы, социаль-мәдәни билгеләнештәге, көнкүреш хезмәт күрсәтү объектлары территорияләре;

4) административ һәм ижтимагый биналарга, учреждениеләргә якин территорияләр.

106. Майданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын һәм башка гомуми файдаланудагы территорияләргә жыештыру:

106.1. кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда, яшеллекләр саклану һәм эрегән сулар агымын тәэмин итү шарты белән, химик реагентлар булмаган карны алдан билгелэнгән урыннарда вакытлыча туплау рөхсәт ителә.

107. Ваклап сату базарларын чистарту һәм санитар эчтәлек:

107.1. киbet базарлары территорияләре (алга таба базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер майданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр һәм эрегән сулар агымы өчен каты тышлыкларга һәм авышлыкларга ия булырга, шулай ук суүткәргеч һәм канализациягә ия булырга тиеш;

107.2. базар территориясен һәм аның тирәсендәге территорияне төп жыештыру ул ябылганнан соң башкарыла. Көндөз патруль жыештыру һәм каты көнкүреш калдыклары белән тулыланган чүп жыю урыннарын чистарту башкарыла;

107.3. жәйге чорда базар территориясендә атна саен дымлы жыештыру мәжбүри рәвештә башкарыла;

107.4. базар территориясе 40 кв. м майданга бер урна исәпләнгән урналар белән жиһазландырыла, өстәвенә, алар арасындагы ара прилавка линиясе буенча 10 м дан артмаска тиеш;

108. Базар территориясендә һәм аның янында урнашкан оешмаларның, сәүдә һәм көнкүреш хезмәт күрсәтү предприятиеләренә, киоскларның, сәүдә палаткаларының һәм павильоннарының эшчәнлегенә каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төземичә рәхсәт ителми.

109. Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар тоту:

109.1. сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектлары территорияләрен һәм янәшәдәге территорияләренә тулысынча жыештыру тәүлегенә ике тапкырдан да ким булмаган күләмдә (иртән һәм кич) башкарыла. Көндөз патруль урналарын һәм чүп жыю урыннарын жыештыру һәм чистарту үткәрелә;

109.2. сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларына керү урынында кимендә ике урна урнаштырыла;

109.3. вакытлыча урам сәүдәсе урыннарында 10 м радиуста тирә-як территорияләренә жыештыру үткәрелә. газоннарда һәм тротуарларда савытларны һәм товарларны жыю рәхсәт ителми;

109.4. калдыкларны чыгару тәэмин ителә.

110. Башка сәүдә майданчыклары территорияләрен, стационар булмаган вак ваклап сату чөлтәре объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектларны жыештыру елның жылы вакытында мәжбүри алдан сугару белән ябылганнан соң башкарыла. Агымдагы жыештыру көн дәвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэмин ителә.

111. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп торы урыннарын төзекләндерү:

111.1. кешеләрнең ял итү һәм күпләп яшәү урыннары территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә каты катлауларны (плиткалы түшәм яки асфальт рәвешендә), өслекләренә тоташтыру элементларын, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерларны, урам техник жиһазларын, яктырту жиһазларын, архитектура-декоратив яктырту жиһазларын, торак пункт мәгълүматларын йөртүчеләренә үз эченә ала, яшелләндерү участкаларын саклау элементлары (металл коймалар, махсус төр тышлыклар һ. б.);

111.2. ял итү һәм күпләп яшәү урыннарының барлык территорияләре, пляжлардан тыш, каты япма яки чөчелгән үләннәр яки яшеллекләр белән үсемлекләр туфрагы булырга тиеш;

111.3. ял итү һәм күпләп яшелләндерү урыннары территорияләрендә яшелләндерү участкаларын чәчәк бакчалары, газоннар, ялгыз, төркөм, гади утыртулар, вертикаль, күп катлы, мобиль яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;

111.4. кешеләрнең ял итү һәм күпләп тору урыннары бәдрәфләрне урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәп жиһазландырылган һәм эшләүче бәдрәф кабиналары белән комплектланарга тиеш;

111.5. пычрануга карап, кешеләрнең ял итү яки күпләп булу урыннарында фонтаннарны, буаларны, елга ярларын чистартырга кирәк;

111.6.масса күләм чаралар үткәргәндә аларның оештыручылары чараны үткөрү урынын, аңа якин территорияләргә жыештыруны һәм бозылган төзекләндерүне торгызуны тәмин итәргә тиеш. Чараны үткөрү урынын, аңа якин территорияләргә жыештыру һәм бозылган төзекләндерүне торгызу тәртибе билгеләнгән тәртиптә чараны уздыруга тиешле рәхсәт алу стадиясендә билгеләнә.

117. Ял итү һәм күпләп тору урыннарында кешеләргә рәхсәт ителми:

117.1.саклау, савыт-саба һәм сәүдә жиһазлары моның өчен билгеләнмәгән урыннарда;

117.2.территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычрату;

117.3.автотранспорт чараларын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулык-майлау сыеклыкларын агызырга;

117.4.автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар оештыру, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләргә урнаштыру;

117.5.газоннарга, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларына зыян китергез;

117.6.кечкенә архитектура формаларына зыян китерергә һәм аларны билгеләнгән урыннардан күчерергә;

117.7.сыек ризык калдыкларын, сатуратор жайланмаларыннан, ачыткы һәм сыра цистерналарыннан суну тротуарларга, газоннарга һәм торак юлларга агызырга;

117.8. автотранспорт чараларының түләүле тукталышларын оештыру законсыз;

117.9.стационар булмаган объектларны үз белдегә белән урнаштыру;

117.10.тротуарларның асфальт-бетон япмасын, янәшәдәге яшел зоналарның бөтенлеген һәм территорияләргә төзекләндерүнең башка элементларын бозу;

117.11. территориядә сәүдә-суыткыч жиһазларын кую;

117.12.каты көнкүреш калдыкларын идарәче оешмалар белән каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен контейнерларга (бункерларга) урнаштыру өчен килешү булмаса, халыктан каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга) жыярга;

117.13.тимер-бетон блоklar, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, Корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру аша тротуарларны үз белдегә белән ябарга;

117.14.товарны сәүдә объектларыннан читтә кую;

117.15.учаклар кабызу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткөрү, ачык ут белән ризыкны жылылык белән эшкәртү өчен мангаллар һәм башка җайланмалар куллану.

Күпфатирлы йортның йорт яны территориясен җыештыру, карап тоту һәм тәзекләндерү

118. Йорт яны территориясен җыештыру:

118.1. урып-жыю түбәндәге тәртиптә башкарылырга тиеш: тротуарларны, жәяүлеләр юлларын (бозлавык һәм тайгаклык очрагында ком белән сибү), ә аннары ишегалды территорияләрен җыештыру;

118.2. урып-жыю, кар яуган вакытта башкарылган кар чистартудан тыш, 8.00 сәгатькә кадәр үткөрелә.

Механизацияле җыештыруны көндөз машиналарның тизлегә 4 км/сәг. кадәр булганда үткәргә рәхсәт ителә.

119. Жәйге чистарту:

119.1. йорт яны территорияләрен жәйге җыештыру: кул белән яки махсус машиналар ярдәмендә сөртү, юу яки сугару башлыча иртә, иртәнге, һәм кичке, сәгатьләрдә башкарылырга тиеш;

119.2. тротуарларны юуны бары тик ачык тротуарларда гына башкарырга кирәк, алар турыдан-туры приотка полосасы белән чиктәш һәм биналардан урамның йөрү өлешенә таба;

119.3. көннең эссе вакытында тротуарларны су сибү кирәк булганда, әмма тәүлегенә ике тапкырдан да сирәгрәк башкарылырга тиеш.

120. Кышкы чистарту:

120.1. түбәләрдә җыелган кар вакытында җиргә ташланырга һәм приотка полосасына күчерелгә, ә киң тротуарларда валларга формалашырга тиеш;

120.2. җыелган кар тротуарлардан юл өлешенә, приотка полосасына, ә ишегалларында склад урыннарына күчеп торырга тиеш;

120.3. квартал эчендәге юллардан күчерелгән карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм валларга салырга яки, кагыйдә буларак, роторлы кар чистарткычлар ярдәмендә юл буйлап җыярга кирәк;

120.4. 6 метрдан артык киңлектәге тротуарларда, урамнарның йөрү өлешенән газоннар белән аерылган, карны тротуарның уртасына күчергә рәхсәт ителә;

120.5. карны валларга һәм өемнәргә салу эшләре тротуарларда кар беткәннән соң алты сәгатьтән дә соңга калмыйча, ә калган территорияләрдә 12 сәгатьтән дә соңга калмыйча тәмамланырга тиеш;

120.6. ком-тоз катнашмалары белән пычранмаган, ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газоннарда һәм жәяүлеләр хәрәкәтенә һәм автотранспорт йөрүенә

комачауламаган ирекле территорияләрдә, яшеллекләргә саклауны һәм эрегән суларны читкә алып китүне тәэмин иткәндә җыелган карны җыярга рәхсәт ителә;

120.7. тротуарларны һәм квартал эчендәге юлларны кул белән җыештырганда кар тулысынча җыештырылырга тиеш. Камилләштерелгән тышлыклар булмаганда, карны двигатель астына җыярга кирәк, аннан соң аны тыгызлау өчен кар катламы калдырырга кирәк;

120.8. слайд барлыкка килгәч, юл япмаларын ком-тоз катнашмасы белән эшкөртү 0,20,3 кг/м норма буенча бүлүчеләр ярдәмендә башкарылырга тиеш;

120.9. эшкөртелгәннән соң йомшартылган боз барлыкка килү ачык тупракка, агачлар астына яки газоннарда элөгүгә юл куймастан, күчәрелергә яки сөртелергә тиеш.

121. Яз җитү белән:

121.1. эрегән суны нормаль чыгару өчен кирәк булган урыннарда су агымын тәэмин итү өчен канауларны юып чистарту;

121.2. эрегән суны яңгыр челтәренә люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә күчөрү;

121.3. кар эреп беткәч, ишегалды территорияләрен чүп-чардан, калган кардан һәм боздан чистарту.

122. Күп фатирлы йортның йорт яны территориясен тоту:

122.1. күп фатирлы йортның йорт яны территориясе (алга таба йорт яны территориясе) үз эченә ала:

1) даими чистарту;

2) Күзәтү һәм яңгыр кабул итү коелары, дренажлар, тәлинкәләр, үткөрү торбалары люкларын һәм рәшәткәләрен ремонтлау һәм чистарту;

3) инженерлык челтәрләренә күзәтү коеларына, янғын су белән тәэмин итү чыганаclarына (гидрантларга, сулыкларга һ. б.) киртәсез керүне тәэмин итү;

4) Катлы көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны җыю һәм чыгару;

5) яшелләндерү һәм булган яшеллекләргә карау;

6) кече архитектура формаларын тоту, агымдагы һәм капитал ремонтлау.

123. Барлык төр калдыклар контейнерларга һәм бункерларга җыелырга тиеш, алар су үткөрми торган тышлыклы контейнер майданчыларында катлы көнкүреш калдыклары туплану нормаларына ярашлы рәвештә кирәкле күләмдә урнаштырыла.

124. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданныр:

124.1. йорт яны территорияләрендә чисталыкны һәм тәртипне саклау;

124.2. катлы көнкүреш һәм зур габаритлы калдыкларны махсус контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан махсус майданчыларга гына урнаштырырга.

125. Идарәче оешмалар:

125.1.каты көнкүрөш калдыктары өчөн контейнерлар урнаштыру, ө канализацияләнмәгән биналарда моннан тыш сыек көнкүрөш калдыктары өчөн жыентыктар урнаштыру;

125.3.расланган график буенча каты көнкүрөш һәм эре габаритлы калдыктарны чыгару;

125.4.контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер майданчыктарын, аларга керү юлларын чисталыкта һәм төзөк хәлдә тоту;

125.5.подъездларга керү урыннарында чүп-чар урналары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;

125.6.слайд участкаларны ком-тоз һәм (яки) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкөртү;

125.7.яшеллекләрне һәм газоннарны саклау һәм квалификацияле карау;

125.9.тышкы яктырту чараларын төзөк хәлдә тоту һәм аларны караңгы төшкөч кабызу.

126. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:

126.1. яфракларны, калдыктарны һәм чүп-чарны яндырыгыз;

126.2. киём, киём, келәмнәр һәм башка әйберләрне хужалык майданчыгынан тыш әлгәннәр;

126.3. контейнер майданчыктарына керү юлларын томалау;

126.4. контейнерларны (бункерларны) урамнарның һәм юлларның йөрү өлөшенә, тротуарларга, газоннарга һәм яшел зоналарга урнаштырырга;

126.5. билгеләнгән тәртипне бозып йорт яны территорияләрен үз белдегәң белән коймаларга кую;

126.6. ишегалды корылмаларын үз белдегәң белән төзү;

26.7. йорт яны территориясен металл ватыктары, көнкүрөш һәм төзелеш калдыктары һәм материаллары, шлак, көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыктары белән тутырырга, савытларны жыярга һәм сакларга;

126.8. чүп-чар түгү, калдыктар һәм чүп-чар ташлау;

126.9. автотранспорт чараларының түлөүле тукталышын оештыру;

126.10.тимер-бетон блоктар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру аша квартал эчендөгә юлларны үз белдегәң белән ябарга;

126.11.машина юу, ягулык һәм майлар агызу, тавыш сигналларын, тормозларны һәм двигательләрне көйләү;

126.12.кеше сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы теләсә нинди эш башкару;

126.13.сөүдә һәм жәмәгәт туклануы предприятияләрен, шул исәптән палаткалар, киосктар, кишетләр, мини-базарлар, павильоннар, жәйгә кафелар, житештерү

объектлары, автомобильләрне вак ремонтлау буенча предприятиеләр, көнкүреш техникасы, аяк киеме, шулай ук кунаклардан тыш автостоянкалар урнаштырырга;

126.14. йорт яны территориясенең ишегалды эчендәге юллары буенча транспортның транзит хәрәкәтен гамәлгә ашыру;

126.15. учаклар кабызу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткөрү, ачык ут белән ризыкны жылылык белән эшкертү өчен мангаллар һәм башка җайланмалар куллану.

127. Идарәче оешмалар:

127.1. яшеллекләрнең саклануы;

127.2. жәй көне һәм коры һава торышында газоннар, чәчәк бакчалары, агачлар һәм куаклар сугарыла;

127.3. газоннарның саклануы һәм бөтенлеге, аларда төзелеш материаллары, ком, чүп-чар, кар, боз кисәкләре һ. б.;

127.4. яңа агачлар һәм куаклар утырту, юллар челтәрен үзгәртеп планлаштыру һәм җиһазларны билгеләнгән тәртиптә килешенгән проектлар буенча гына урнаштыру, агротехник шартларны үтәү.

128. Йорт яны территориясен төзекләндерү:

128.1. һәр йортның территориясе, кагыйдә буларак,:

1) киём киптерү, киём, келәм һәм көнкүреш әйберләрен чистарту өчен хужалык майданчыгы;

2) олылар ял итү майданчыгы;

3) балалар өчен яшелләндерү һәм балаларның жәйге һәм кышкы ялы өчен кирәкле кечкенә архитектура формалары җиһазлары булган балалар уен һәм спорт майданчыклары.

129. Әгәр участок территориясенең зурлыгы рөхсәт итсә, участок чикләрендә этләр йөрү өчен майданчык урнаштырылырга мөмкин.

130. Йорт подъездлары алдындагы майданчыклар, юл һәм жәяүлеләр юллары каты катлаулы булырга тиеш. Каты катлаулар төзегәндә эрегән һәм яңгыр суларының ирекле агымы мөмкинлеге каралырга тиеш.

131. Торак йортларга кертелгән жәмәгать билгеләнешендәге биналарның керү урыннары йортның торак өлешеннән аерым булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспорт тукталышы ишегалды территориясеннән читтә урнашырга тиеш.

132. Торак йорт ишегалды ягыннан материаллар, жәмәгать биналары өчен продукция йөкләү рөхсәт ителми, анда тәрәзәләр һәм фатирларга керү урыннары урнашкан. Йөкләүне тәрәзәләре булмаган торак йортларның очларынан, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар ягыннан башкарырга кирәк.

133. Транспорт чараларын квартал эчендәге территорияләрдә урнаштыру кешеләрнең, шулай ук урып-жыю һәм махсус техниканың тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

Шәхси торак төзелеше территорияләрен җыештыру

134.Торак йорт хужалары көн саен (шул исәптән кардан) жир участогын һәм аның тирәсендәге территорияне җыештыралар.

135.Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:

135.1.карны этеп чыгару, чүп - чар ташлау, шлак ташлау, йорт территориясеннән читтә сыек көнкүреш калдыкларын агызу;

135.2.ишегалды һәм аның тирәсендәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юл һәм юлның йөрү өлешенә күчерергә яки күчерергә.

V. территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

136.Территорияне төзекләндерүнең аерылгысыз компоненты булган территорияне төзекләндерү элементлары гамәлдәге закон таләпләренә ярашлы рәвештә проект документациясендә эшләнәргә һәм каралырга тиеш.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияләргә төзекләндерү элементларына проект документациясе мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм Дәүләт саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килештерелә.

Озак вакытлы яки даими кулланыла торган территорияне төзекләндерүнең стационар элементлары аларны кул белән күчерү мөмкинлеген булдырмас өчен беркетелергә тиеш.

137.Төзекләндерү элементларын, шул исәптән аларны торгызу һәм ремонтлау эшләрен, төзекләндерү элементлары хужалары башкара.

Яшелләндерү

138.Яшеллекләр территорияне төзекләндерүнең мәҗбүри элементы булып тора.

Төзекләндерү эшләре алып барганда, булган яшеллекләргә максималь саклау кирәк.

139.Торак территориясендә ике төрле яшелләндерү кулланыла ала: стационар үсемлекләргә туйракка утырту һәм мобиль үсемлекләргә махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазондар һ.б.) утырту.

Стационар һәм мобиль яшелләндерү архитектура-ландшафт объектларын (газоннар, бакчалар, чәчәк бакчалары, куаклар һәм агачлар белән майданчыклар һ.б.) табигый һәм ясалма рельеф элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләндерү), биналар һәм корылмалар фасадларында (вертикаль яшелләндерү) булдыру өчен кулланыла.

140. Яшеллэндерү объектларын тоту-яшеллэндерелгән территорияләрне төзеклэндерү элементларын һәм яшеллэндерелгән агачларны карау, күләмле корылмаларның конструктив элементларының әһәмиятсез деформацияләрен һәм зарарлануларын бетерү, шулай ук жәйге һәм кышкы вакытта күчмә кечкенә формаларны жыештыру буенча эшләр комплексы.

141. Яшеллек хужалары бурычлы:

141.1. яшеллекләрне саклау һәм квалификацияле карау;

141.2. жәйге вакытта коры һава торышында газоннарны, чөчәк бакчаларын, агачларны һәм куакларны сугаруны тәэмин итәргә;

141.3. газоннарның саклануын һәм бөтенлеген тәэмин итү;

141.4. яшеллэндерү объектларында сулыклар булганда аларны чисталыкта тотарга һәм аларны капитал чистартуны 10 елга бер тапкырдан да сирәгрәк башкарырга;

142. Яшеллэндерелгән территорияләрдә рөхсәт ителми:

142.1. төзелешләрне урнаштыру, аларның эшләвен һәм хезмәт күрсәтүен тәэмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш;

142.2. агачларны һәм куакларны үз белдегең белән утырту һәм кисү, газоннарны һәм чөчәк бакчаларын юк итү;

142.3. агачларга һәм башка яшеллекләргә гамаклар, тирбәләшләр, турниклар, кер киптерү өчен баулар элдерергә, агачларга реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм такталары, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән күтәрү конструкцияләре, объектларга хәрәкәт юнәлеше күрсәткечләре, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмат белән тәэмин итү чаралары беркетергә, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электр чыбыкларыннан, лампалардан, чәнечкеле коймалардан тартмалар;

142.4. стационар булмаган объектлар, шулай ук юл сервисы объектлары урнаштырырга, шул исәптән елның нинди вакытына карамастан автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырырга;

142.5. төзелеш һәм башка материалларны, калдыкларны, чүп-чарны, бозлавыкка каршы материалларны һәм башка зарарлы матдәләрен, шулай ук ком һәм бозлавыкка каршы реагентлар белән пычранган карны, боз кисәкләрен жыярга;

142.6. бакчалар өчен казу;

142.7. йорт хайваннары газоннарында һәм чөчәк бакчаларында йөрегез;

142.8. яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны тартмаларга һәм башка су үткөрү җайланмаларына күчерергә;

142.9. чүп-чарны һәм чүп-чарны газоннарга ташлагыз;

142.10. учаклар кабызу, шул исәптән ачык ут куллануны күздә тоткан чаралар үткөрү, ачык ут белән ризыкны жылылык белән эшкәртү өчен мангаллар һәм башка җайланмалар куллану;

142.11. сок, резин чыгару өчен агачларны кисегез, аларга башка механик зыян китерегез;

142.12.яшеллэндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәмияләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозарга;

142.13.агач тамырларын агач ботагыннан 1,5 метр ераклыкта ачып, агач муеннарын туфрак яки төзелеш калдыклары белән капларга.

Ограждения

143.Саклык жайланмасы төзеклэндерүнең өстәмә элементы булып тора.

144. Капкачлар:

- 1) максатларга (декоратив, саклагыч, аларның комбинациясе);
- 2) биеклек (Төбән 1,0 м, уртача 1,11,7 м, биек 1,83,0 м);
- 3) материалның төренә (металл, тимер-бетон һ. б.);
- 4) күз өчен үткөрүчәнлек дәрәжәсе (ачык, саңгырау);
- 5) стационарлык дәрәжәсе (даими, вакытлыча, күчмә) һәм башка коймалар.

Стеналарны проектлау аларның урнашуына һәм билгеләнешенә бәйле рәвештә гамәлдәге дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән әйберләр каталоглары, шәхси проектлау проектлары буенча башкарыла.

145. Мәдәни мирас объектлары территорияләрен саклау әлеге территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентларына ярашлы рәвештә башкарылырга тиеш.

Өслеген каплау

146.Жир өслеген каплау торак пункт территориясендә Куркынычсыз һәм уңайлы хәрәкәт шартларын тәэмин итә, шулай ук торак пункт төзелешенең архитектура кыяфәтен формалаштыра.

Төзәтү максатларында түбәндәге төр тышлыклар билгеләнгән:

1) каты (капиталь) тышлыклар монолит яки жыелма тышлыклар, шул исәптән асфальт - бетоннан, цемент-бетоннан, табигый таштан башкарыла;

2) табигый хәлдә булган табигый яки ясалма сыек Материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит чөчүләр, керамзит, резина валчыклар), тыгызланган яки бәйләүче материаллар белән ныгытылган коры катнашмалардан ясалган йомшак (капиталь булмаган) тышлыклар;

3) газон япмалары үлән япмаларын эзерләү һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган япмалар;

4) катнаш тышлыклар тышлыклар комбинациясеннән торган тышлыклар (газонга баткан рәшәткәле плитка яки газон рәшәткәсе, яки йомшак тышлык).

147. Япма төрләрен сайлау аларның максатчан билгеләнеше буенча башкарылырга тиеш:

1) каты мөмкин булган чик йөкләнешләренә, хәрәкәт характерын һәм составын, проектлау вакытында гамәлдә булган янгынга каршы таләпләренә исәпкә алып;

2) аерым территорияләренә (шул исәптән балалар, спорт майданчыкларын, этләр йөрү өчен майданчыкларны, йөрү юлларын) төзеклэндергәндә аларның үзенчәлекле үзлекләрен исәпкә алып, йомшак;

3) газонлы һәм иң экологик яктан чиста дип кушылган.

Каты катлауларның кырыйлы өслеге булырга тиеш, коры хәлдә тоташу коэффициенты 0,6 дан ким булмаса тиеш, дымлы хәлдә 0,4 дән ким булмаса тиеш.

Сопряжение поверхностей

148. К элементам сопряжения поверхностей обычно относят различные виды бортовых камней, пандусы, ступени, лестницы.

Бортовые камни

149. Дорожные бортовые камни устанавливаются на стыке тротуара и проезжей части с нормативным превышением над уровнем проезжей части не менее 150 мм, которое должно сохраняться и в случае ремонта поверхностей покрытий.

Для предотвращения наезда автотранспорта на газон в местах сопряжения покрытия проезжей части с газоном необходимо применение повышенного бортового камня.

При сопряжении покрытия пешеходных коммуникаций с газоном можно устанавливать садовый борт, дающий превышение над уровнем газона не менее 50 мм на расстоянии не менее 0,5 м, что защищает газон и предотвращает попадание грязи и растительного мусора на покрытие, увеличивая срок его службы.

На территории пешеходных зон возможно использование естественных материалов (кирпич, дерево, валуны, керамический борт и т.п.) для оформления примыкания различных типов покрытия.

Баскычлар, баскычлар, пандуслар

150. Жәяүлеләр коммуникацияләренәң авышлыгы 60 промилледан артык булганда баскычлар урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка күпләп йөрү объектлары, инвалидлар һәм картлар йортлары урнашкан урыннарда баскычлар һәм баскычлар 50 промилледан артык авышлыкта каралырга тиеш, аларны пандус белән озата барырга тиеш.

Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 дип кабул ителә.

Баскычларның беренче баскычларының кыры төшү һәм күтәрелү вакытында ачык контраст төсмерле полосалар белән аерып күрсәтергә кирәк.

Бер марш эчендә тышкы баскычларның барлык баскычлары баскычларның киңлегенә һәм күтәрелү биеклегенә буенча бертөрле урнаштырыла.

Пандусны саклаучы конструкцияләр булмаганда, 75 мм биеклектәге саклагыч бортик һәм култыклар каралырга тиеш.

Пандус башында һәм ахырында юлның горизонталь өлешләре тирә-юньдәге өслектән текстура һәм төс белән аерылып тора.

Баскычның яки пандусның ике ягында 800920 мм биеклектә кул белән каплау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм ераклыктагы түгәрәк яки турыпочмаклы кисәктәге култыклар каралган.

Площадкалар

151. Торак пункт территориясендә түбәндәге майданчыклар урнаштырыла: балалар уеннары, өлкәннәр ялы, спорт белән шөгыльләнү, чүп жыю урыннары урнаштыру, этләрне йөртү һәм өйрөтү, автомобильләр тукталышлары.

Теркәлгән мәдәни мирас һәйкәлләренең һәм аеруча саклана торган табигый территорияләрнең саклау зоналары чикләрендә майданчыкларны урнаштыруны һәйкәлләрне саклау, табигаттән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау вәкаләтле органнары белән килештерергә киңеш ителә.

Йорт яны территорияләре, кагыйдә буларак, балалар уен һәм спорт майданчыклары белән тәэмин ителергә тиеш. Майданчыклар төзек һәм травма куркынычсыз инвентарь белән тәэмин ителергә тиеш.

Балалар майданчыклары

152. Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар яки яшь кызыксынулары буенча зоналаштырылган комплекслы уен майданчыклары буларак оештырыла.

Балалар майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала: йомшак япма төрләре, майданчыкның өслеген газон белән тоташтыру элементлары, яшелләндерү, уен жиһазлары, эскәмияләр һәм урналар, яктырту жиһазлары.

Торак йортлар һәм жәмәгать биналары тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшәтгә балалар майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан, кече һәм урта мәктәп яшеннән 20 метрдан, комплекслы уен майданчыкларыннан 40 метрдан, спорт - уен комплексларыннан 100 метрдан ким булмаска тиеш.

Балалар уен майданчыклары контейнер майданчыкларыннан 20 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырылырга тиеш.

153. Балалар майданчыклары:

153.1. симмегәйге вакытта ком белән капланган өслек планы булырга тиеш;

153.2. иртә белән регуляр рәвештә сөртегез һәм дымланыгыз;

153.3. буялырга, коймаларны һәм корылмаларны буяу елына бер тапкырдан да сирәгрәк башкарылмаска тиеш, ә ремонт кирәк булганда;

153.4. транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, юллардан, борылыш майданчыкларыннан, кунаклар тукталышларыннан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкаларыннан аерып куелырга.

Травматизмнан саклану өчен майданчык территориясендә тамырлар яки түбән ботаклар, жир өстендәге иске, кисеп алынган жиһазлар (туктаклар, фундаментлар) калдыклары, жиргә тирәнәйтелмәгән металл аралар (кагыйдә буларак, турниклар һәм тирбәлешләр) булырга тиеш түгел.

При реконструкции прилегающих территорий ведение работ и складирование строительных материалов на территории детских площадок не допускаются.

Осветительное оборудование, как правило, должно функционировать в режиме освещения территории, на которой расположена площадка.

Не допускается размещение осветительного оборудования на высоте менее 2,5 м.

Размещение игрового оборудования должно осуществляться с учетом нормативных параметров безопасности.

154. Ответственность за содержание детских площадок и обеспечение безопасности на них возлагается на лиц, осуществляющих их эксплуатацию.

Спорт майданчыклары

155. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәрендә физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән.

Спорт майданчыгында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: йомшак яки газон төрләре (Жәйге чорда), спорт жиһазлары.

Спорт майданчыклары яшелләндерелә һәм челтәрле койма белән әйләндереп алына. Яшелләндерү майданчык периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшелләндерүне кулланырга мөмкин. Капканың биекlege 2,53 м тәшkil итә, майданчыклар бер - берсенә тоташкан урыннарда биекlege 1,2 м дан ким түгел.

Спорт жиһазлары спорт, физкультура майданчыкларында яки рекреацияләр составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (Сәламәтлек сукмаклары) урнаштырыла. Махсус физкультура снарядлары һәм тренажерлары рәвешендәге спорт жиһазлары заводта эшләнгән дә, жәрәхәтләр алуны булдырмаучы махсус эшкәртелгән өслеге булган бүрәнәләрдән һәм бруслардан эшләнгән дә булырга мөмкин (жимерекләр, тишекләр булмау һ.б.).

Урнаштыру вакытында сертификатланган жиһаз каталоглары белән житекчелек итәргә кирәк.

Ял итү майданчыклары

156. Торак төзелеш территориясендә тыныч ял итү һәм өлкәннәр өчен өстәл уеннары өчен ял итү майданчыклары оештыру мөмкин. Торак йортларның тәрәзәләреннән тыныч ял итү майданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаса тиеш, шау - шулы өстәл уеннары майданчыклары 25 метрдан да ким булмаса тиеш.

Ял итү майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә гадәттә: каты япма төрләрен, майданчыкның өслеген газон белән тоташтыру элементларын, яшелләндерүне, ял итү өчен эскәмияләрне, эскәмияләрне һәм өстәлләрне, урналарны (һәр эскәмиядә ким дигәндә бер), яктырту жиһазларын үз эченә ала.

Майданчыкның тышлыгын плиткалы түшәм рәвешендә проектлау киңәш ителә. Ял итү майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын берләштергәндә балалар уеннары зонасында каты төр япма урнаштыруга юл кую киңәш ителми.

Парк территориясендә үләндә ял итү өчен майданчык-болынар оештырылырга мөмкин.

Эт йөртү майданчыклары

157. Этләрне йөртү майданчыклары вәкаләтле органнар белән килешенгән урыннарда билгеләнгән тәртиптә урнаштырыла.

Этләр йөрү майданчыгы территориясендә төзекләндерү элементлары исемлегенә төрле төрдәге тышлыктар, койма, эскәмияләр, урна, экскрементларны утильләштерү өчен контейнер, яктырту һәм мөгълүмати жиһазлар керә. Периметраль яшелләндерүне күздә тотарга киңәш ителә.

Этләр йөрү өчен майданчыктар микрорайонның һәм яшеллектән Азат торак районның гомуми файдаланудагы территорияләрендә, метрополитен линияләренең техник зоналарында һәм гомуми торак магистральләрендә, 110 кВттан артаган көчәнеше электр тапшыру линияләре астында, беренче һәм икенче билбауларның су белән тәэмин итү чыганаклары санитар зонасынан читтә урнаштырылырга тиеш.

Торак билгеләнештәге территорияләрдә урнаштырыла торган этләр йөрү майданчыкларының зурлыгы 400600 кв.м, башка территорияләрдә 800 кв. м. кадәр кабул ителә, төзелеш шартларында булган территорияль мөмкинлекләрдән чыгып, майданчыкларның кечерәк күләме кабул ителергә мөмкин.

Майданчык чигеннән торак һәм ижтимагый биналар тәрәзәләренә кадәр ара 25 метрдан ким булмаса тиеш, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт майданчыклары, ял итү майданчыклары участкаларына кадәр 40 метрдан ким булмаса тиеш.

Площадканың коймасы, кагыйдә буларак, биеклегенә 1,5 метрдан ким булмаган жиңел металл челтәрдән эшләнә. стена элементлары һәм секцияләре арасындагы ара, аның аскы кыры һәм жир хайванга майданнан китәргә яки үзенә жәрәхәтләр китерергә мөмкинлек бирмәскә тиеш.

Мәйданчык территориясендә мәйданчыктан файдалану кагыйдәләре белән мәгълүмати стенд урнаштырылырга тиеш.

158. Йорт хайваннары хужалары үз йорт хайваннары экскрементларын жыештыралар һәм утильләштерәләр.

Хайван хужалары үз хайваннарының башка хайваннарга һәм кешеләргә куркыныч йогынтысын булдырмаска, шулай ук санитар нормаларга ярашлы рәвештә тирә-юньдәгеләргә тынлык тәмин итәргә, гамәлдәге санитар-гигиена һәм ветеринария кагыйдәләрен үтәргә тиеш.

Автостоянкалар мәйданчыклары

159. Торак пункт территориясендә автостоянкаларның түбәндәге төрләре урнашкан: кыска вакытлы һәм озак вакытлы автомобильләр саклау.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы Саклау участогында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләрне үз эченә ала: каты катлаулар, өслеген тоташтыру элементлары, коймалар, урналар яки чүп өчен кечкенә контейнерлар, яктырту жиһазлары, мәгълүмати жиһазлар (күрсәткечләр).

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участкаларына керү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән киселәргә тиеш түгел.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы аша транзит жәяүлеләр юлларын оештыру рәхсәт ителми.

Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакыт саклау участогы калган территориядән 3 м киңлектәге яшеллекләр белән аерып куелырга мөмкин.

Кече архитектура формалары

160. Кече архитектура формаларын урнаштыру биналар һәм корылмаларны төзү, реконструкцияләү һәм капитал ремонтлау проект документациясенә "төзекләндерү" бүлегенә, шулай ук төзекләндерү проектлары яки эскиз тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

Кече архитектура формаларын проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән әйберләр каталогларыннан файдалану киңәш ителә. Тарихи төзелеш зоналары, торак пунктның үзәк үзәге, күп функцияле торак үзәкләре һәм зоналар өчен кече архитектура формалары шәхси проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

161. Кече архитектура формаларына төп таләпләр булып:

161.1. архитектура һәм ландшафт тирәлегенә характерына, территорияне төзекләндерү элементларына туры килү;

161.2. материалларның югары декоратив һәм эксплуатацион сыйфатлары, тышкы мохит тәэсирен исәпкә алып, аларны озак вакыт дәвамында саклау;

161.3. ныклык, ышанычлылык, конструкция куркынычсызлыгы.

Тышкы реклама һәм мәғлүмат чаралары

162. Тышкы реклама һәм мәғлүмат урнаштыру чаралары.

162.1. Тышкы реклама һәм мәғлүмат урнаштыру чаралары техник яктан төзөк һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.

Тышкы мәғлүмат чаралары, учреждение такталары һәм режимлы такталардан тыш, вәкаләтле орган белән килешенгән паспорт нигезендә һәм аңа тулысынча туры китереп урнаштырыла һәм файдаланыла.

Тышкы реклама һәм мәғлүматны урнаштыру чаралары хужалары аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм тышкы реклама һәм мәғлүмат чараларын урнаштыру урынын җыештырырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәғлүматны урнаштыру чараларын реклама яки мәғлүмат хәбәрен урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәғлүмат кырына зыян китерү, шулай ук тышкы реклама һәм мәғлүмат чараларын полиэтилен пленка һәм башка материаллар белән ябыштыру, ябыштыру рөхсәт ителми.

Реклама яки мәғлүмати конструкция хужасы территорияне төзөкләндерүне һәм (яки) фасадның тышкы кыяфәтен монтажлаганнан соң (демонтажлаганнан соң) өч тәүлек дәвамында торгызырга тиеш.

Тышкы реклама һәм мәғлүматны урнаштыру чаралары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә сүтелергә тиеш.

Тышкы реклама һәм мәғлүмат чараларын аларга беркеткәндә корылмаларга һәм объектларны бизәүгә зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныклығын һәм тотрыклылыгын киметү рөхсәт ителми.

162.3. Тышкы мәғлүматны урнаштыру чаралары түбәндәгечә булырга мөмкин:

- дивар структурасы;
- декоратив панно;
- консоль конструкциясе;
- түбә конструкциясе;
- витрина конструкциясе;
- учреждение тактасы;
- режимлы такта;
- модульле конструкция;
- стела;
- калкан конструкциясе;
- флаг композициясе;

махсус конструкция.

162.4. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларына гомуми таләпләр:

Тышкы мәгълүматны урнаштыру чараларын проектлау, эзерләү һәм урнаштыру Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре), аларны саклау һәм куллану турында Россия Федерациясе законнары таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш;

Тышкы мәгълүмат чараларында мәгълүмат Россия Федерациясенә дөүләт теле һәм Татарстан Республикасының дөүләт телләре турындагы закон таләпләрен үтәп урнаштырылырга тиеш;

Ике һәм аннан да күбрәк телләр кулланылган очракта текстлар эчтәлеге һәм техник бизәлеше буенча бертөрле булырга, грамоталы һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.

Гражданның белдерүләре, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары өчен
жайланмалар

163. Игланнар, мәдәни һәм спорт чаралары афишаларын урнаштыру гражданның күпләп булган урыннарында һәм жәяүлеләр зоналарында урнаштырыла торган махсус тумбаларда, щитларда һәм стендларда гына рәхсәт ителә.

Игланнар өчен стендлар аерым торган объектлар рәвешендә яки биналарда яки корылмаларда эленеп торган калканнар рәвешендә урнаштырыла ала.

VI. Коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен
башкаруга төп таләпләр

164.Жирне казу яки юл япмаларын ачу белән бәйле эшләр (жир асты коммуникацияләрен жәю, реконструкцияләү яки ремонтлау, баганалар һәм шпунт салу, электр тапшыру, элемент, яктырту терәкләрен урнаштыру (алмаштыру), тuffракны планлаштыру, инженерлык эзләнүләре вакытында эшләү һәм башка эшләр) язма рәхсәт булганда гына башкарыла (производствого ордер жир эшләре), вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән.

165.Жирлек территориясен төзекләндерү белән бәйле Жир, төзелеш һәм ремонт эшләрен оештыру һәм үткөрү тәртибе, жир эшләрен башкаруга ордер рәсмиләштерү һәм алу Муниципаль хокукый актларның билгеләнгән таләпләренә туры китереп башкарыла.

166.Яшеллекләренә сүтү яки күчереп утырту кирәк булганда, билгеләнгән тәртиптә Башкарма комитет боерыгын рәсмиләштерергә һәм яшеллекләренә сүтү яки күчереп утыртуны гамәлгә ашырырга кирәк.

167.Торак пункт юллары буенча хәрәкәтне вакытлыча чикләү яки туктату вәкаләтле орган биргән рәхсәт нигезендә башкарыла, юлның ике ягында да заказчылар һәм эш житештерүчеләр, эш сроклары, мөмкин булган урау маршрутлар турында барлык кирәкле мәгълүматларны үз эченә алган мәгълүмат щиты мәжбүри урнаштырыла. Күрсәтелгән щитның формасы һәм эчтәлеге рәхсәт бирү буенча муниципаль хезмәт күрсәтүнең тиешле административ регламенты белән билгеләнә.

168.Коммуникацияләренә төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен үткөрү үз белдеге белән кабул ителә.

VII. Арзан мохиткә махсус таләпләр

169.Торак мохитне, урамнарны һәм юлларны төзекләндерү объектларын, мәдәни-көнүреш хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда, өлкәннәр һәм инвалидлар өчен торак пунктлар мохитенә керү мөмкинлеген, әлеге объектларны өлкәннәр һәм инвалидлар хәрәкәтенә ярдәм итүче элементлар һәм техник чаралар белән җиһазландыруны күздә тотарга киңәш ителә.

Өлкән яшьтәгеләрнең һәм инвалидларның хәрәкәтенә ярдәм итүче техник чаралар һәм җиһазлар проектлау, төзү, урнаштыруны яңа төзелештә заказчы тарафыннан расланган проект документациясенә ярашлы рәвештә башкарырга киңәш ителә.

VIII. Биналарның (аларда урнашкан урыннарның) һәм корылмаларның милекчеләренең янәшәдәге территорияләргә төзекләндерүдә катнашу тәртибе

170.Торак пункт территорияләренең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләндерә мохитне пычранудан саклау һәм саклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында торак пункт территорияләргә аларны җыештыру һәм санитар тоту өчен хужалык субъектларына һәм физик затларга янәшәдәге территорияләргә сыйфатында беркетелә.

171.Территорияләргә (жир кишәрлекләргә) җыештыру, чистарту һәм санитар тоту буенча эшләр башкару бурычлары физик һәм юридик затларга, аларның оештыру-хокукый формасына карамастан, түбәндәгә тәртиптә йөкләнә, әгәр законда яки килешүдә башкасы каралмаган булса:

171.1.идарәче оешмалар күп фатирлы йортларның йорт яны территориясә, шулай ук күп фатирлы йорт территориясә алдындагы жир участогы төп фасад ягыннан 5 м радиуста яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.2.социаль өлкә учреждениеләргә (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләргә) бирелгән жир участогы чикләрендәге территорияләр, шулай ук учреждение территориясә алдындагы жир участогы төп фасад ягыннан 10 м радиуста яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) башка яклардан 10 м радиуста;

171.3.күп фатирлы торак йортларда урнаштырылган торак булмаган биналарны эксплуатацияләүче затлар, идарәче оешма белән килешү булмаган очракта, биналарның бөтен озынлыгы буенча, киңлегә буенча 10 м аралыкта яки юлның бордюрына кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) янәшәдәге территориягә җыештыралар;

171.4.сәнәгать предприятиеләргә һәм барлык милек формасындагы оешмалар аларга керү юллары, тротуарлар, аларга якин урнашкан коймалар, санитар - күзәтү зоналары. Предприятиеләрнең санитар-күзәтү зоналары гамәлдәге санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләренә туры китереп билгеләнә;

171.5.төзүче 50 м радиустагы төзелеш мәйданчыкларының янәшәдәге территорияләргә һәм аларга керү юллары 50 м радиуста гамәлдәге төзелеш нормаларына һәм кагыйдәләренә ярашлы рәвештә;

171.6.торак йортлар хужалары бирелгән жир участогы чикләрендәге территорияләр (яки жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта жир участогы чиге буенча) һәм йорт хужалыгы алдындагы территория 5 метр ераклыкта яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

171.7.стационар булмаган объектлар (лоткалар, киосклар, павильоннар һәм башка стационар булмаган сүздә объектлары) һәм сезонлы кафелар хужалары объектны урнаштыру өчен бирелгән жир участогы территориясә һәм аның тирәсендәге территория

урынның тышкы чигеннән 10 метр ераклыкта һәм урамның йөрү өлешенә кадәр(объект юл буенда урнашкан очракта);

171.8.базарларның, сәүдә һәм жәмәгать туклануын оештыруның идарәче компанияләре (рестораннар, кафелар, кибетләр) бирелгән жир участогы чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән алып урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта)50 м радиустагы янәшәдәге территория;

171.9.биналарның, корылмаларның милекчеләре яки башка хокук ияләре бина периметры буенча, бирелгән жир участогы корылмасы яки чиге буенча һәм участок чикләреннән һәм урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта)10 м радиустагы янәшәдәге территория;

171.10.автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә һәм башка жир участокларында урнашкан ягулык салу станцияләре бирелгән жир участогы чикләрендәге территорияләр һәм участок чикләреннән һәм урамның йөрү өлешенә кадәр 50 м радиустагы янәшәдәге территорияләр;

171.11.гараж кооперативлары бирелгән жир участогы чикләрендәге территорияләр, участок чикләреннән һәм урамның йөрү өлешенә кадәр 50 м радиустагы территория һәм аларга керү юллары;

171.12.жирләү урыны бирелгән жир участогы чикләрендә һәм участок чикләреннән 10 м радиустагы янәшәдәге территория;

171.13.гомуми файдаланудагы территорияләр бурычлар вәкаләтле органнарға йөкләнә;

171.14.жир кишәрлекләренең хокук ияләре бирелгән жир кишәрлеге чикләрендәге территорияләр (яки жир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, жир кишәрлегенең чынлыкта барлыкка килгән чиге буенча) һәм жир кишәрлегенең тышкы чигеннән 5 метр ераклыкта яисә урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта)янәшәдәге территорияләр;

171.15.автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышлары хужалары бирелгән жир участогы чикләрендәге территория һәм аның тирәсендәге территория жир участогының тышкы чигеннән һәм урамның йөрү өлешенә кадәр 10 м ераклыкта (объект юл буенда урнашкан очракта).

IX. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту

172.Йорт хайваннарын һәм кошларны тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаска тиеш.йорт хайваннары һәм кошлар китергән зыян өчен җаваплылыкны аларның хужалары РФ гамәлдәге законнары нигезендә билгели.

173.Йорт хайваннары хужалары үз йорт хайваннары экскрементларын җыештыралар һәм утильләштерәләр.

174.Торак пунктта яшәүчеләргә авыл хужалыгы хайваннарын (бозаулар, сарыклар, кәжәләр, дуңгызлар һәм башкалар) һәм кошларны йорт яны участоклары булган шәхси торак йортлар территорияләрендә тоту рөхсәт ителә.

175.Барлык продуктив хайваннар (эре мөгезле терлек, кәжә, сарык, дуңгыз, ат) хайван хужалары булган гражданның яшәү урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә ел саен теркәләргә тиеш.

176.Йорт хайваннарын көтү жирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән көтү урыннарында, хужасы күзәтүе астында яки Аның кушуы буенча башка кеше тарафыннан рөхсәт ителә.

177.Йорт хайваннарын йөртү 7.00 сәгатътән 23.00 сәгатъкә кадәр рөхсәт ителә. Башка вакытта йөргәндә хужалар урамнарда һәм йорт ишегалларында тынлыкны тәэмин итү өчен чаралар күрергә тиеш.

178.Этләргә торак һәм изоляцияләнгән биналардан гомуми ишегалларына һәм урамга кыска аркан һәм муенса белән генә чыгарырга мөмкин, өч айга кадәрге пәсиләрдән тыш.

179.Хужалар йорт хайваннары һәм кошлар белән ишегалларын, тротуарларны, урамнарны, паркларны, газоннарны, балалар мәйданчыкларын, скверларны, мәйданнарны, шулай ук торак йортларның подъездларын пычратуга юл куймаска тиеш. Этләр, мәчеләр һәм башка вак хайваннарны йөрткәндә, хужаның үзәндә йорт хайваннарының табигый тизәкләрен тулысынча жыештыруны тәэмин итүче кирәк-яраклар булырга тиеш, алар мәйданчыклардагы чүп контейнерларына ташланырга тиеш.

180.Этне арбадан бары тик йөрү урыннарында гына төшерергә мөмкин. Махсус бүлеп бирелгән мәйданчыклар булмаганда, жирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән чүлләрдә, калкулыкларда һәм башка урыннарда йөргәргә рөхсәт ителә.

181.Этләргә яхшы көртәләнгән мәйданчыкларда яки торак пункт территориясеннән читтә генә өйрәтергә мөмкин.

182.Йорт хайваннарын юллар буенча тәүлекнең якты вакытында гына куып чыгарырга кирәк, шул ук вакытта аларны мөмкин кадәр юлның уң чигенә якынак юнәлтәргә кирәк. Йорт хайваннарын асфальт белән капланган юлларда, туфрак юллар һәм сукмаклар буенча куып йөрү мөмкинлеге булганда, йөртү тыела.

183.Йорт хайваннарын урамда калдырганда, терлек хужалары яшеллекләргә бозудан килгән зыянны һәм терлек көтүенә киткән чыгымнарны каплайлар.

184.Йорт кәжәләргә бары тик Йорт яны территориясендәге законнарда яки көтүлек хужалары күзәтүе астында тотылырга тиеш.

185.Рөхсәт ителми:

1) хайваннарны балалар мәйданчыкларына, мәктәп территорияләренә, балалар бакчаларына, ашханәләргә, поликлиникаларга, азык-төлек кибетләренә кертергә;

2) йорт хайваннарын пляжларда йөртү һәм сулыкларда коену;

3) тыю язуы булганда хайваннарны учреждениеләргә кертергә;

4) хайваннарны һәм кошларны торак пунктлар территориясендә озата йөрмичә чыгарырга;

5) алкоголь исерек булган кешеләргә, шулай ук ундүрт яшькә кадәрге кешеләргә хайваннарны йөртү;

6) йорт хайваннарын һәм кошларын балконнарда, лоджияләрдә, торак йортларның гомуми файдалану урыннарында (яқындагы фатирлар коридорларында, баскыч ячейкаларында, чердакларда, подвалларда һәм башка ярдәмче биналарда)даими тоту;

7) йорт хайваннарын торак пункт территориясендә махсус чаралар (күргәзмәләр һ.б.) уздыру урыннарыннан тыш, моның өчен билгеләнгән урыннардан тыш табу.

186.Йорт хайваннары һәм кошлар хужалары бурычлы:

1) терлекчелек продуктларының ветеринария-санитария ягыннан хайваннар авыруларын кисәтүне һәм куркынычсызлыкны тәмин итүче хужалык һәм ветеринария чараларын гамәлгә ашырырга, әйләнә-тирә мохитне терлекчелек калдыклары белән пычратуга юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан теркәү чорында мәжбүри дөвалау-профилактика чараларын үткәргә;

2) хайваннарның кайда булуын даими контрольдә тоту;

3) хайваннар авырганда һәм аларның үлеме очрагында, шулай ук аларның гадәти булмаган тәртибе булганда ветеринария учреждениеләре белгечләренә кичекмәстән хәбәр итәргә. Алар килгәнче авыру билгеләре булган хайваннарны изоляцияләргә;

4) ветеринария белгечләре таләпләре буенча хайваннарны тикшерү, диагностик тикшеренүләр, саклагыч прививкалар һәм дөвалау-профилактика эшкәртүләре өчен бирергә.

187.Үлгән терлекләрне жирләү махсус оешма тарафыннан махсус билгеләнгән урында башкарыла.

188.Үз территориясендә сакчы этләре булган оешмалар:

1) этләрне гомуми нигездә теркәү;

2) этләрне нык бәйләнештә тоту;

3) килүчеләрнең хайваннарга керү мөмкинлеген булдырмау;

4) этләрне эш туктатылганнан бирле Яхшы көртәләнгән территориядә яки гомуми файдалану территориясеннән көртәләнгән территориядә, территориягә кергәндә кисәтүче язу булганда гына бәйләп төшерергә.

189.Жәмәгать урыннарында ярдәмчеләре булмаган караучысыз калган хайваннар тотылырга тиеш.

190.Караучысыз хайваннарны тоту мондый хайваннарны тапкан махсуслаштырылган предприятие яки жирле үзидарә органнары белән төзелгән килешү буенча башка кеше тарафыннан башкарыла ала.

191.Караучысыз хайваннарны тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру хайваннарга гуманлы мөнәсәбәт һәм жәмәгать эхлагы нормаларын үтәү принципларына нигезләнә.

192.Рәхсәт ителми:

1) хайваннарны фатирлардан һәм шәхси йортлар территориясеннән судның тиешле карарысыз тартып алырга;

2) этләрне кибетләрдә, даруханәләрдә, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләрендә һ. б. бәйдән төшерергә.;

3) ветеринария органнары күрсәтмәсез тозақлар һәм башка тоту чаралары куллану.

Х. кагыйдәләр таләпләренең үтәлешен контрольдә тоту

193.Физик һәм юридик затлар, вазыйфаи затлар торак пункт территориясен төзекләндерү буенча әлеге Кагыйдәләр белән билгеләнгән таләпләрне үтәүне тәэмин итәргә тиеш.

194.Әлеге кагыйдәләрне бозу административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплылыкка тартыла (федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукий актларында каралган нормалар һәм кагыйдәләрне үз эченә алган әлеге кагыйдәләр нигезләмәләреннән тыш, аларны үтәмәгән өчен административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексы нигезендә җаваплылык билгеләнгән).

195.Төзекләндерү өлкәсендә законнар һәм муниципаль хокукий актлар таләпләрен үтәмәгән яки тиешенчә үтәмәгән өчен җаваплылыкка тарту кешене күрсәтелгән таләпләрне үтәүдән һәм рөхсәт ителгән бозуларны бетерүдән азат итми.